

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

פעם הבנות היו מתחתנות בנערות ממש, לפני ההתבגרות, בגיל 12. עכשיו יש בנות בוגרות רווקות, ובת בוגרת חייבת להיות נשואה – עד שהיא תמצא את בן־זוגה בעולם הזה עליה להיות נשואה לתורה. לכן בנות בוגרות זקוקות להרבה־הרבה תורה – זהו הקשר של האשה לחיים, "תורת חיים".

[מתוך השיעור 'סוד הגירושין']

כִּי־תֵצֵא תִשָּׂא

הגליון מוקדש לע"נ מיכל בת חנניה. נלב"ע כג סיון

כִּי־תֵצֵא ה'תשפ"א

- 30 כנענים שבחוף לארץ**
זהב שלמה
שינוי המקום משנה את המהות
- 33 סייג לחכמה שתיקה**
פרקי אבות – פרק א משנה א
לימוד תורה ללא קישוט חיצוני
- 34 הסיפור החסידי**
רבי שמחה־בונם מפשיסחא
על קטרוג וענוה של שקר
- 36 מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
רפיון באלול, עבודה בסביבה מעורבת
ומעבר לדירה גדולה יותר
- 37 פִּאָצוֹר טֵלְעִיִּים
חֲדָשׁ הַרְחָמִים**
רְזִי יִלְמַד אוֹתָנִי עַל נְתִינָה שֶׁל חֶסֶד
וְעַל נְתִינָה שֶׁל רְחָמִים
- 04 חתונה תורנית**
נקודה מעובדת
חיבור נשי לתורה כהכנה לנישואין
- 05 "בא מיכה והעמידן על שלש"**
שיעור במיכה פרק ו
עיון בפסוק "עשות משפט ואהבת חסד
והצנע לכת עם אלקיך"
- 09 הניגון החסידי**
ניגון מספר 495
מיוס ל' ניסן תשפ"א
- 10 סודו של רב ענן**
הקדמה לתנא דבי אליהו
סודו של רב ענן ובחינות גילויי אליהו
השונים להם זכה
- 14 סוד הגירושין**
שיעור להילולת רבי בונים מפשיסחא
גירושין על פי תורה –
הכח להתחיל מחדש
- 28 קן צפור**
נועם אלימלך
הצדיק חושב על השכינה
ומתפלל על ישראל

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ולכל קוראי **נפלאות** די בכל אתר ואתר. לפניכם **גליון שבת פרשת כיתצא**, מלא בכל טוב – שיעורים והתוועדויות, סיפורים חסידיים, עיונים בפרשה ובפרקי אבות ועוד.

מה בגליון?

נפתח עם **שיעור קצר וטרי** מהשבוע שעבר **בספר מיכה פרק ו'**, בו הרחיב הרב בביאור הפסוק **"עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך"** והקבילו לשלשת הקיים של עולם התיקון **ימין-שמאל-אמצע**, תוך דגש מיוחד על **"עשות משפט" באופן של "לפנים משורת הדין"**.

השיעור השני והשלישי הם שני חלקי **שיעור לכבוד הילולת רבי בונים מפשיסחא** – י"ב אלול – משנה שעברה. החלק הראשון [השיעור השני בגליון] מהווה **הקדמה למדרש 'תנא דבי אליהו'** ומתמקד בדמותו של כותב המדרש – **רב ענן** – ובבחינות השונות של אליהו הנביא המתגלה אליו. **גולת הכותרת** של הגליון היא החלק השני [השיעור השלישי בגליון] – **שיעור שנוגע בנקודה רגישה מאד**, וחושף כיצד **מקור חסידי מלפני מעל מאה שנה נותן לה מענה אקטואלי המתאים לבני ולבנות דורנו**. השיעור מתייחס לסוגית **הגירושין**, תוך חשיפת ממד ההמתקה של התורה, **נתינת תקוה וכח לחיים חדשים**, ולימוד מכך לכל האנושות שגורשה מגן עדן.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

חתונה תורנית

בעצם, גם מתן תורה עצמו בא על רקע של גירושין – פרעה, האדון־הבעל המאמלל, גירש את עם ישראל מארצו. עם כל קושי השעבוד, עם ישראל הרגיש יציבות במצרים, התרגל לעבדות והרגיש שהוא מקבל חיות־פרנסה ממצרים – כפי שאנו מוצאים בכל התלונות במדבר. רק הגירושין אפשרו לעם ישראל להגיע לנישואין המתאימים לו באמת, הנישואין לדוד העליון. את ההדרכה הזו לא צריך לשמור רק למצבי־קיצון של גירושין, שלצערנו הפכו להיות מכת־הדור בחברה הכללית ונמצאים באחוזים עולים גם אצל שומרי התורה והמצוות. מעבר לצורך להאבק בגירושין על ידי הדרכות שלום־בית המרביות אור ואהבה, יש לחזק את הזיקה הנשית לתורה כשמירה נחוצה וכהקדמת רפואה למכה: בדורות עברו, הנישואין היו בגיל צעיר ביותר – גיל הנערות (התקופה הקצרה אחרי שבת הגיעה לגיל מצוות). גם אם בת לא היתה נשואה, אז, פעמים רבות שהיא כבר היתה משודכת, ובאופן כללי היא עברה ישירות מרשות אביה – שאחראי להעניק לה חיות בגשמיות וברוחניות בכל משך גידולה – לרשות בעלה. במציאות כזו, די היה בקשר לתורה של האב ואחריו של החתן כדי להחיות את האשה. בדורנו, כשבין ההתבגרות לנישואין עוברות מספר שנים וגם הנערות עצמאיות יותר, נדרש חיבור של האשה עצמה ל"תורת חיים", כדי לשמור אותה ולהעניק לה חיים. יש החוששים שחיבור נשי לתורה מטפח עצמאות נפרדת, אך אליבא דאמת חיבור נכון לתורה מצמיח חיים של עבודת ה' ושל בחירה בטוב ומכוון את הבת לחפש ולמצוא את החתן המתאים לה באמת – איש אתו תוכל לבנות חיים טובים באמת, כהדרכת התורה.

במפתיע, יש השוואה בהלכה בין כתיבת ספר תורה לכתיבת גט (שנקרא "ספר כריתת"). כיצד משווים את התורה – הנמסרת מה' לישראל ב"יום חתונתו" זה מתן תורה", וכל ענינה להטיל שלום בעולם – לגט הכורת בין איש ואשתו?! העובדה שהתורה נותנת מקום לגירושין ומדריכה־מצווה כיצד בדיוק לעשותם מכניסה ממדי תיקון והמתקה גם לאירוע כה קשה, ובחסידות מוסבר שזהו גם יסוד ההשוואה לספר תורה:

במצב מתוקן, האשה מקבלת את כל חיותה מהאיש שלה. לכן מצווה האיש לאהוב את אשתו כגופו – עבור האשה אהבת האיש היא חיי־נפש הכרחיים. גם אם האהבה הזו אינה מורגשת דיה – מצב הדורש תיקון! – הקשר והשייכות של האיש לאשתו הם בעלי משמעות ומעניקים לה חיות. גירושין, הקוטעים את הקשר הזה, עלולים להפוך לניתוק האשה ממקור חיותה, שיפיל אותה כליל. במצב הזה, נתינת "ספר כריתת", המשווה לספר תורה, מתפקדת כמעין מתן־תורה – היא מחברת את האשה למקור חיים חדש, "תורת חיים", ומונעת ממנה ליפול. החיבור לתורת אמת מזכיר לאשה את זהותה האמתית, מחדד את כח הבחירה והרצון שלה, נותן כח לקום מהנפילה ועוזר לה למצוא בסופו של תהליך את הנפש־התאומה שלה, זיווגה האמתי.

שיעור

מיכה פרק ו'

"בא מיכה והעמידן על שלש"

קיצור מהלך השיעור

בשיעור במיכה פרק ו' – אליו הגיע הלימוד היומי בתנ"ך – הוסבר פסוק היסוד "הגיד לך אדם מה טוב ומה הוי' דורש ממך כי אם **עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת** עם אלהיך", עליו אמרו חז"ל "בא מיכה והעמידן על שלש". שלשת הדברים בפסוק מכוונים כנגד שלשת הקוים של עולם התיקון – **ימין שמאל-אמצע** – ורמוזים בחלקו הראשון של הפסוק. דגש מיוחד יש כאן על ההסבר הפנימי של "עשות משפט" – עשיית דין שהיא גופא "**לפנים משורת הדין**", "דין אמת לאמתו".

מעט ("כי אתם המעט מכל העמים"^ג) – "אתם ממעטין עצמכם"^ד, צמצום לשון ריכוז, על דרך "צמצם שכינתו בין שני בדי הארון"^ה) – של העמדת התורה על יסודות מעטים יותר. בסוף הכל מגיע ל"בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר 'וצדיק באמונתו יחיה'", אבל יש שלב חשוב עוד לפני כן – "בא מיכה והעמידן על שלש, שנאמר 'הגיד לך אדם מה טוב ומה הוי' דורש ממך כי עם עשות משפט ואהבת חסד

"בא מיכה והעמידן על שלש"

בסדר לימוד התנ"ך שלנו היום הגענו לפרק מאד חשוב בתנ"ך – פרק ו' בספר מיכה. בפרק מופיע אחד הפסוקים העיקריים בתנ"ך המובאים במאמר המפורסם בסוף מסכת מכות^א, "דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה וכו'". אחר כך יש תהליך התעבות – "מהתעבות האורות [אורות בגימטריא **תריג**] נתהוו הכלים"^ב, מהרבה נעשה

ג דברים ז, ז.
ד חולין פט, א (הובא ברש"י עה"פ).
ה ראה תנחומא ויקהל ז; שה"ש רבה א, סב; בראשית רבה ד, ד.
ו חבקוק ב, ד.

נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. שיעור במיכה פרק ו'.
אור ליה' אלול תשפ"א – כפ"ח.
א מכות כג, ב ואילך.
ב ראה ע"ח ש"ז פ"א (וראה גם שיעור אנגלית מהיום – יודפס אי"ה בגליון נצבים ד"ה תשפ"ב).

יש דוגמה מובהקת של ימין-שמאל-אמצע. שוב, יש משהו עצמי ביותר ב"בא מיכה והעמידן על שלש".

שמאל-ימין-אמצע

דבר ראשון, באמת צריך לראות איך הימין-שמאל-אמצע כאן נאמרו בלשון הנביא, "כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך":

הדבר הראשון הוא "עשות משפט" – כתוב כאן בגמרא שמשפט הוא דין ("עשות משפט" זה הדין), דין אמת¹ (עד דין אמת לאמתו, כמו שנסביר).

אחר כך באה "אהבת חסד" – היפוך, דין הוא שמאל וחסד ואהבה הם ימין ("אהבת חסד" זה גמילות חסדים).

אם מתחיל מדין וממשיך לחסד כבר אפשר להבין ש"הצנע לכת עם אלהיך" צריך להיות קו האמצע, שדווקא בו הצניעות. בספירות של קו האמצעי שייכת הצניעות במיוחד לספירת היסוד, ה"אות ברית קדש". הספירות נצח-הוד-יסוד נקראות שלש רגלים² – יש הליכה ברגל ימין וברגל שמאל, אבל הצניעות של ההליכה, "הצנע לכת", היא היסוד. דורשים³ "הצנע" – ה-צנע, התנועה של הצדיק. כמו שאוהבים לספר על הרבי ר' אלימלך⁴, שעל כל תנועה קטנה שלו, כל תנועת אצבע, כל פמליא של מעלה נהרה למטה לראות איך הצדיק נע – כי בתנועה קלה של הצדיק הוא בעצם מזיז ומסדר את כל העולמות, ממתיק את כל הדינים ומביא את העולם לתכלית הכוונה של בריאתו.

שרש היסוד הוא דווקא באמא, סוד "שאלו מרחבות הנהר"⁵ (ולהעיר ששאלו המלך,

והצנע לכת עם אלהיך⁶."

המפרשים⁷ מסבירים שהפסוק במיכה מקביל לפסוק "ועתה ישראל מה הוי' אלהיך ש'אל מעמך כי אם ליראה את הוי' אלהיך וגו'⁸ בתורה. באותו פסוק מתוך היראה נמשך הכל – היראה היא דבר אחד המוליד אחריו הכל. שם כתוב "ש'אל מעמך" וכאן "דורש ממך", ובשניהם כתוב "מה". שם דורש רבי מאיר "אל תקרי 'מה' אלא 'מאה'" (על ידי תוספת האות א הוא מעלה את מספר האותיות בפסוק מ-99 ל-100!)⁹ – מאה ברכות בכל יום¹⁰.

יש משהו מיוחד בכך שדווקא מיכה העמידן על שלש, ובמדה מסוימת ה"העמידן על שלש" אפילו יותר חשוב מ"העמידן על אחת" בסוף. למה? כי כתוב שהתורה בעצם היא "אוריאל תליתאי"¹¹, תורה משולשת. אם יש תריג מצוות בתורה וצריך להעמיד אותן על כך וכך עמודים, מתבקש להעמיד אותן על שלשה עמודים, "על שלשה דברים העולם עומד"¹² – יותר מתבקש מעמוד אחד, שעל פי פשט לא הכי יציב¹³. זו גופא הסיבה לכך שהתורה משולשת וכל מה שקשור לתורה משולש – דווקא בגלל היציבות והתיקון. המספר שלש הוא תיקון¹⁴. עולם התיקון הוא ימין-שמאל-אמצע¹⁵, וכמו שנסביר – גם כאן

ז מיכה ו, ח.

ח ראה בפירוש ר"י קרא ובמצודת דוד על אתר.

ט דברים י, יב.

י ראה מדרש תהלים כז (ונתבאר בכ"ד בדא"ח).

יא 100 בגימטריא סוד כלים – "מהתעבות האורות נתהוו הכלים". נמצא שכלים היינו ברכות – "בא מיכה והעמידן על שלש" כנגד שלש ברכות של ברכת כהנים, "הברכה המשולשת בתורה", אוריאל תליתאי כנ"ל. והנה, סוד המעבר, תהליך ההתעבות, מאורות לכלים, מתרחש ביסוד אמא, רחם האם, סוד התשובה כנ"ל, סוד הערפל – "הוי' אמר [תהליך ההתעבות של אור מים רקיע] לשכן בערפל" (מלכים א' ח, יב; וראה באריכות בשיעור אנגלית מהיום), וד"ל.

יב מנחות מג, ב.

יג שבת פח, א.

יד אבות פ"א מ"ב.

טו ראה גם ברכות לב, א.

טז סוד ה' ליראיו ש"א פכ"ד.

יז ע"ח ש"ט פ"ג (מ"ת).

יח ראה בתרגום עה"פ.

יט טעמי המצות משפטים. ובכ"מ.

כ הקדמת שכינה ביניהם עמ' מ. ובכ"מ.

כא מבחר שיעורי התבוננות חכ"ד עמ' 190.

כב בראשית לו, לו; דברי הימים א, מח. וראה ע"ח

שבהערה הבאה.

“הגיד לך אדם, מה טוב, ומה הוי' דורש ממך”

יש רמז מאד יפה, שלא ראיתי כתוב^{כד} אבל הוא מאד מתבקש: תחלת הפסוק, לפני שלשת הדברים – “עשות משפט, אהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך” – היא “הגיד לך אדם מה טוב ומה הוי' דורש ממך”, שגם כולל שלשה חלקים: “הגיד לך אדם” – “הגיד” לשון קשה^{כה}, ו“אדם” הוא לפעמים “דין אמת”. אם כן, “הגיד לך אדם” רומז ל“עשות משפט”.

אחר כך, הכי מפורש, “מה טוב” רומז ל“אהבת חסד”. שם האתנחתא של הפסוק – בסוף “הגיד לך אדם מה טוב” (מקום שלא היית חושב שתהיה, בתחלת הפסוק).

כל החלק הבא של הפסוק הוא משפט בפני עצמו, שמתחיל “ומה הוי' דורש ממך”. כמו שאמרנו, “עשות משפט ואהבת חסד” הם בעיקר בין אדם לחברו, וכאן היינו “הגיד לך אדם [‘עשות משפט’] מה טוב [‘ואהבת חסד’]”. אחר כך יש בין האדם למקום – “הצנע לכת עם אלהיך”, ששרשו באמא, “הנסתרת להוי' אלהינו” – הרמוז ב“ומה הוי' דורש ממך”.

אם כן, אפשר לומר בהחלט שתחלת הפסוק רומזת לסדר שלשת הדברים של “בא מיכה והעמידן על שלש”.

רמזי הפסוק

אחרי לימוד התוכן, יש עוד כמה רמזים יפים

בפסוק:

המלה הראשונה, “הגיד”, עולה כב (כמו כב אותיות התורה), והמלה האחרונה בפסוק, “אלהיך”, עולה 66 – יחס של 1 ל-3 (הרמוז ל“בא מיכה והעמידן על שלש”). אבל אמרנו שיש אתנחתא, המחלקת את הפסוק לשני משפטים – המשפט הראשון (שהתחיל “הגיד”) נגמר “טוב” והמשפט השני (שנגמר “אלהיך”)

לד בכללות הענין ראה גם במלבי”ם על אתר. לה ראה שבת פז, א; רש”י לשמות יט, ג (מהמכילתא). ובכ”מ.

ששרשו באותו שאלו מרחובות הנהר, כמבואר באר^{כז}, הצטיין במיוחד במדת הצניעות של, “נחבא אל הכלים”^{כח}, אותם כלים שנתהוו מהתעבות האורות כנ”ל, וכמבואר בחז”ל^{כט}). אמא היא עלמא דאתכסיא, לכן יש מפרשים^ל ש“הצנע לכת” שייך לתשובה – “ולבבו יבין ושב ורפא לו”^ל. יש דין, יש חסד ויש עבודת התשובה – תשובה אל ה’ (“שובה ישראל עד הוי' אלהיך”^ל) היא בין אדם למקום. שני הדברים הראשונים, “עשות משפט ואהבת חסד”, הם בעיקר בין אדם לחברו. אבל על “הצנע לכת” כתוב בפירוש שהוא “עם אלהיך” – בין אדם למקום^ל, שייך ל“הנסתרת להוי' אלהינו”. העיקר של “הנסתרת” הוא ה עילאה, אמא, והיא שרש היסוד (בסוד שאלו מרחובות הנהר כנ”ל). שוב, “הצנע לכת” הוא היסוד, הקו האמצעי, אבל השרש שלו באמא.

אם כן, יש בפסוק הזה צירוף של שלשה דברים, נגד שלשת הקוים, וסדר הצירוף שלהם הוא שמאל-ימין-אמצע (היו) – הצירוף של ספירת ההוד דווקא^{לא}, הודיה למעלה מטעם ודעת, “תמים תהיה עם הוי' אלהיך”^{לב} (פנימיות ההוד היא תמימות^{לד}), פסוק עיקרי בפרשת השבוע שלנו, פרשת שפטים. מיכה, השם של הנביא, במספר הקטן האחרון שלו (“מספר קטן מספרי”), שוה 3 – לכן מתאים שיעמיד את כל תריג מצוות על שלש. שלש פעמים מיכה גופא עולה הוד (י”ה) ברבוע.

כג עץ חיים ש”ח פ”ד (מ”ת) ובכ”ד.

כד שמואל א י, כב.

כה מגילה יג, ב. מדרש שמואל כה.

כו רש”י עה”פ (וראה לוח “היום יום” ג’ תשרי וביאורו ב”ח” תשרי).

כז ישעיהו ו, י.

כח הושע יד, ב.

כט וראה גם אבן עזרא ורד”ק עה”פ.

ל דברים כט, כח.

לא פע”ח שער הלולב פ”ג. ובכ”מ.

לב דברים יח, יג.

לג ראה הנפש פ”ב.

הדין, 'אשר יעשון' זה לפני משורת הדין^ל, ההבדל בין התוצאה (שם העצם "מעשה") והפעולה (הפועל "יעשון"):

כאן כתוב "עשות משפט", לכאורה נגד הכלל שאמרנו – הרי "משפט" הוא לכאורה "דין" ו"עשות" הוא הפעולה (שהיא "לפני משורת הדין", כל מה שהוסבר על לעשות-לעשות-לעשות, "טאן ניט אפטאן"). איך נסביר? זו תוספת מאד חשובה לענין: הווארט הוא שגם במדת הדין יש לפני משורת הדין, "עשות" בלי סוף – "עשות משפט".

מה הכוונה? "דין אמת לאמתו" (שלא דברנו עליו בשיעור שם). יש "דין אמת" אבל חז"ל עושים ענין מ"דין אמת לאמתו"^מ – מה זאת אומרת? הסברנו^נ ש"דין אמת לאמתו" בהחלט יכול להראות משהו אחר לגמרי מאשר מדת הדין, דין אמת (ועל דרך הווארט שאמר רבי נחמן לרבי נתן, שלחיות רב בישראל היינו בודאי אמת, דין אמת, אך לא דווקא אמת לאמתו^נ, וד"ל). יש דיין שרואה שה"מעשה", הדין אמת בשו"ע, הוא כך וכך, אבל אם הוא דן "דין אמת לאמתו" יכול לצאת הפוך ממש, כי אצלו הדין עצמו הוא לפני משורת הדין. כמו שאמרנו^נ ברמז הראשון של **תשפ"ב**, תהא שנת פנים בפנים – מהפנימיות של הדיין, הוא דן ברחמים, "פנים בפנים". לכן, אם הוא כל הזמן ב"עשות משפט" הדין שלו הוא בהחלט בבחינת לפני משורת הדין. גם במלה משפט, שמסבירים כדן, יש רחמים – "משפט רחמי"^מ. רק אז הדין יוצא "דין אמת לאמתו", "עשות משפט", משפט שבבחינת לפני משורת

מתחיל "ומה". "טוב" שוה 17 ו"ומה" שוה 51 – בדיוק אותו יחס, של 1 ל-3! אם נחבר את ארבע המלים – **הגיד טוב, ומה-אלהיך** – נקבל **יוסף** (ו פעמים הוי', ד פעמים טוב-טובה, אהוה-אהוי, תרין עטרין דדעת^ל), "גם בלא דעת נפש לא טוב"^ל, הצדיק שמקיים את שלשת הדברים של "בא מיכה והעמידן על שלש".

עוד רמז יפה: רק החלק של בין אדם לחברו – בלי התשובה שלמעלה ממדות האדם, למעלה ממדידה והגבלה, שצריכה להיות בצניעות – **הגיד לך אדם מה טוב ומה הוי' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד** עולה 2628, משולש **חסד** בדיוק. כלומר, בלי המלה "חסד" הכל עולה משולש **עא** והמלה "חסד" בסוף משלימה למשולש של **חסד**. מה זה מלמד אותי? שהכל חסד – עד "חסד" הכל חסד.

אחר כך, קובע ברכה-בחינה בפני עצמו – **"הצנע לכת עם אלהיך"**, העולה 29,841 ברבוע שהוא 21 בהשראה (כלומר, אהיה ברבוע, אמת, ועוד היה ברבוע, 400, הית של "לכת"). נמצא שכל הפסוק רומז ליחוד "חסד ואמת", כאשר הצניעות היא מדת האמת, פנימיות ספירת היסוד, כנ"ל.

"עשות משפט" –

הדין שלפנים משורת הדין

ענין אחרון חביב, קשור למה שלמדנו לאחרונה^ל, על ההבדל בין "המעשה" זה מדת

לו ראה שעה"כ דרושי ק"ש ח; פע"ח שער הק"ש פכ"ה; קהלת יעקב ערך 'טובה'; שם ערך 'טל' אות ד.

לו משלי יט, ב.

לח שיעור שבת נחמו השתא (אמונה ובטחון 34) – נדפס

בגליון שפטים.

ל ט שמות יח, כ. בבא מציעא ל, ב.

מ ראה מגילה טו, ב; ב"ב ח, ב; תנחומא משפטים ו. ובכ"מ.

מא ראה גם בסדרת שיעורי "מהי אמת?" – החל מכ"ד מנחם-אב ע"ח.

מב שיח שרפי קדש (ברסלב) א'קעה.

מג שיעור אנגלית מאותו יום – יודפס אי"ה בגליון נצבים"ר"ה.

מד ע"פ הקדמת תקו"ז יז, ב ("פתח אליהו").

הדין בתוך מדת הדין גופא – תכלית מה שה' רוצה מכל משפטי התורה, התכלית של מעשה בראשית, "לעשות"מה, "ביום עשות הוי' אלהים

ארץ ושמים"מ. עד כאן כמה רמזים יפים על הפסוק של מיכה.

מו שם פסוק ד.

מה בראשית ב, ג.

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדֹרֶךְ

- ◆ הגדרת עמודי-תורה מעטים היא בסוד "מהתעבות האורות [תריג] נתהוו הכלים".
- ◆ יש משהו עצמי ל"אוריאן תליתאי" ב"העמידן על שלש" – סוד היציבות והתיקון – יותר מב"העמידן על אחת".
- ◆ "הצנע לכת" הוא סוד ה-צדיק נע – תנועת הצדיק הפועלת בכל העולמות.
- ◆ נצח והוד הן סוד ה"לכת" וכח היסוד הוא "הצנע [לכת]".
- ◆ "מאה ברכות בכל יום" הן מאה כלים (בגימטריא מאה) לגילוי אור ה' בעולם.
- ◆ "עשות משפט", בפעולת עשיה בלתי פוסקת, היינו דין-לפנים-משורת-הדין – "דין אמת לאמתו" המגלה את ה"משפט רחמי" מפנימיותו של הדיין.

שיעור

הקדמה לתנא דבי אליהו

סודו של רב ענן

קיצור מהלך השיעור

ב'חדר של פרשיסחא', ממנו הסתעפו רוב החצרות החסידיות בפולין בדורות האחרונים, היה דגש מיוחד על לימוד **המדרש** – דבר שבא לידי ביטוי באיך־ספור ביאורי־מדרש בתוך ספרי החסידות מענף זה (דוגמת שפת אמת, שם משמאל, ספרי רבי צדוק הכהן מלובלין ועוד רבים). גם הספר "קול שמחה", בו הובאו תורותיו המקוריות של הרבי ר' בונם לפי פרשיות השבוע, נסוב בעיקרו על לשון המדרש. מיוחד בהקשר זה, בהיותו פירוש רציף שנכתב לכתחילה על מדרש, הוא הספר "רמתים צופים" על **תנא דבי אליהו** – ספרו של רבי שמואל משינאווא, תלמיד ומשב"ק של הרבי ר' בונם, המצטט בשופי דברים ששמע ממנו אישית. הבחירה דווקא במדרש תנא דבי אליהו אינה מקרית – זהו **מדרש 'חסידי'**, ממנו מצוטטים יסודות עיקריים של החסידות, והעיסוק בדברי אליהו הנביא, מבשר הגאולה, הוא חלק מ**משאפת הגאולה** של החסידות. כהקדמה לשיעור שנמסר לכבוד הילולת הרבי ר' שמחה־בונם מפרשיסחא נלמדה סוגית הגמרא בנוגע לכתבת תנא דבי אליהו על ידי **רב ענן** מפי **אליהו הנביא**, תוך עיסוק בענינו של רב ענן ובבחינות השונות של אליהו הנביא שהתגלה אליו.

היהודי אמר שהוא מוותר על הדין, אך מבקש שרב ענן יקבל את מתנתו – כי הבאת מתנה לתלמיד חכם היא כהבאת ביכורים, כנלמד מהבאת דורון לנביא אלישע. לשמע טעמו הסכים רב ענן לקבל את המתנה, ושלח את היהודי לדון לפני רב נחמן, עם ההסבר שהוא פסול מלדונו. רב נחמן הבין מכך, בטעות, שהיהודי הוא קרובו של רב ענן – כבד אותו במיוחד, מה שגרם להסתתמות טענות בעל

שני סדרי תנא דבי אליהו

בהקדמה לתנא דבי אליהו מובא קטע מהגמרא בכתובות^א, בו מסופר כיצד יהודי בא לפני רב ענן והביא לו סל דגים קטנים וגם הסביר שיש לו דין לדון לפני רב ענן. רב ענן סרב לקבל את מתנתו ופסל את עצמו מן הדין.

נרשם ע"י איתיאל גלעד. לא מוגה. השיעור הוקדש לע"נ אריה נחייסי ע"ה. אור ל"ב אלול תש"פ – שיעור טלפוני.

א כתובות קה, ב.

(כי אם זוכים הוא בא על ענן, "וארו עם ענני שמיא"). אליהו הנביא התפלל לה' "ענני הוי' ענני" וירדה אש מן השמים כו' – רמז לרב ענן בסיפור של אליהו הנביא, שמלמד אותו כאן. כמובן, הכי מיוחד הוא שמכל החכמים – גם תנאים וגם אמוראים – אליהו הנביא מלמד אותו אישית והוא רושם את דבריו עלי ספר, משהו יחודי שלא מסופר על אף אחד אחר.

והנה, **רב ענן** ועוד **אליהו** עולה **משיח בן דוד** – **רב ענן** עולה **משיח-דוד** ו**אליהו** עולה **בן**. כנראה מכל הסיפור, "תנא דבי אליהו" הוא מדרש מאד משיחי. אם בבית פשיסחא אהבו במיוחד את המדרש הזה, וגם בעוד מקומות בחסידות – אומר "דרשני". אומר שמדרש זה כשמו כן הוא, שייך לבשורת הגאולה של אליהו הנביא – כמו שלמדנו בשיעור האחרון¹. כנראה שאם לומדים את התנא דבי אליהו כדבעי יש בזה בשורת הגאולה, אליהו כבר בא, ולא צריך שיבוא יום קודם. הוא בא עם רב ענן – "וארו עם ענני שמיא".

רב ענן – חשרש אלישע הנביא

מהסיפור שהובא בגמרא משתמע שעיקר הקשר של רב ענן לאלהו הוא בכך שהאדם שהביא לרב ענן מנחה ("לחם בכורים") דימה אותו לנביא אלישע (שאף על פי שאינו כהן ראוי לקבל 'בכורים', בהיותו תלמיד חכם) – תלמידו המובהק של אליהו הנביא (ומי שזכה לקבל "פי שנים ברוח"² מרבו). כך רב ענן, כאלישע, הנו תלמיד מובהק של אליהו הנביא (שייך בעצם לשרש אלישע).

בכך מתורץ דיוק עדין ועמוק בסיפור הנ"ל: בתחלה אותו אדם בקש שרב ענן ידון אותו ורב ענן פסל את עצמו מלדון אותו מפני ה'שחד' שהוא הציע לו וסרב לקבל את מתנתו. אך

דינו ובסופו של דבר לעיוות הדין. ובעקבות כך מספרת הגמרא:

רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה דהוה מתני ליה סדר דאליהו כיון דעבד הכי איסתלק יתיב בתעניתא ובעא רחמי ואתא כי אתא הוה מבעית ליה בעותי ועבד תיבותא ויתיב קמיה עד דאפיק ליה סידריה והיינו דאמרי סדר דאליהו רבה סדר אליהו זוטא.

[תרגום חפשי: אליהו היה רגיל לבוא אל רב ענן ולשנות לו את 'סדר דאליהו', כיון שעשה כך (בשוגג, אך יצאה תקלה בעטיו) הסתלק אליהו ולא בא. ישב רב ענן בתענית ובקש רחמים ואליהו שוב בא, אבל כאשר בא אליהו היה מפחיד את רב ענן, ולכן עשה רב ענן תיבה סגורה וישב לפני אליהו בתוכה (ללמוד ממנו בלי לראות אותו), עד שהשלים לו את סדר-לימודו. וזהו שאומרים 'סדר דאליהו רבה' (אותו למד לפני הסיפור, מחוץ לתיבה), 'סדר אליהו זוטא' (שלמד אחרי אותו סיפור, בתוך התיבה)].

רש"י³ כותב ש"סדר אליהו רבה" הוא מה "שלמד חוץ לתיבה" ו"סדר אליהו זוטא" מה "שלמד בתוך התיבה". תוספות⁴ מסבירים שמכיון שהיה הפסק, לחלק הראשון, הגדול פי ארבע בכמותו מהשני, קרא "סדר אליהו רבה", ולחלק השני קרא "סדר אליהו זוטא". זהו הרקע של המדרש תנא דבי אליהו.

רב ענן, אליהו הנביא ומשיח

נאמר כאן כמה רמזים יפים ומאלפים:

רב ענן הוא אמורא בדור השני של אמוראי בבל. בכל אופן, שמו מאד מענין – למה נקרא "רב ענן"? איזה "ענן" – רמז לענני הכבוד (שבזכות אהרן⁵), וגם למשיח שנקרא "ענני"⁶

ב שם קו, א ד"ה "סדר אליהו רבה".

ג שם ד"ה "היינו דאמרין".

ד תענית ט, א. ובכ"מ.

ה דברי הימים א ג, כד. תנחומא תולדות יד. ענני הוא בן (השביעי, החביב, של) אליועני ("ובני אליועני... וענני שבעה"). רמז מובהק לאלהו הנביא שבא לבשר את ביאת משיח צדקנו. אליועני, אליהו-ענני.

1 דניאל ז, יג.

2 מלכים א יח, לו.

3 שיעור ז' אלול תש"פ.

4 מלכים ב, ט.

רב ענן.

אך עיקר הקשר של רב ענן לנח, לפי הסיפור הנ"ל בגמרא, הוא ששניהם – נח ורב ענן – עשו תבה! נח עשה תבה מפני פחד מי המבול ורב ענן עשה תבה מפני פחד אליהו.

אליהו רבה ואליהו זוטא – אהבה ויראה

יש להבין בפנימיות את ההבדל בין לפני המעשה, כאשר רב ענן היה צדיק גמור, ואחרי המעשה, כאשר רב ענן נעשה בעל תשובה (אף שהיה שוגג, ואדרבא, עשה מתוך צדקות כי הוא לא יכול לדון):

מה המשמעות של הפחדת אליהו כאשר חזר לאחר תשובת רב ענן? מהו הפחד שלו? אליהו הוא משהו מפחיד? לכאורה, התדמית של אליהו היא של האיש הכי אהוב והכי נחמד שיכול להיות – "אשרי מי שראה פניו בחלום"¹⁰ וכו' – אך כאן פתאום אליהו בא כמישהו מפחיד. צריך לומר שזו בחינת הקנאות של אליהו – "קנא קנאתי להוי' אלהי צבאות"¹¹ (בחינת "פינחס זה אליהו"¹²).

נראה לפרש שזהו גם ההבדל בין "רבה" ל"זוטא" – יש בתוך אליהו שתי בחינות, שני אליהו. לא סתם זהו "סדר אליהו רבה" וזהו "סדר אליהו זוטא" – לא מדובר רק בענין כמותי (כדברי התוספות), אלא בחילוק פנימי מהותי (שמתבטא-משתקף גם בכמות). אליהו לפני הפגם של רב ענן הוא "אליהו רבה" ואחרי הפגם הוא "אליהו זוטא". זהו הסבר שמתאים גם לפירוש רש"י – לפני הפגם רב ענן למד חוץ לתיבה, ברחבות, בלי צמצום וכיווץ. לכן, יש לומר ש"אליהו רבה" הוא מדת האהבה (אהבה רבה) של אליהו ו"אליהו זוטא" הוא מדת היראה

כאשר אותו אדם הסביר שהוא 'יורד' מכך שידון אותו, ורק מבקש ממנו שיקבל את המנחה שהביא לו בתור 'בכורים' לתלמיד, כמו שקבל אלישע (ממנו למדו חז"ל "הרוצה להנות יהנה כאלישע") – רב ענן מיד חזר בו והסכים. בכלל, כתוב "שונא מתנת יחיה"¹³, ובפרט לאחר שהוא סרב משום 'שחד', ואף על פי כן רב ענן מיד מתרצה לקבל את המתנה. הכיצד? צריך לומר שמיד כאשר שמע רב ענן את דימויו לאלישע, תלמיד אליהו, התעוררה בו הזדהות והוא ראה בכך רוח הקדש פורתא של אותו אדם והשגחה פרטית מלמעלה האומרת לו לקבל את המתנה. נמצא שאותו אדם הוא באמת 'קרוב' שלו, מי שמרגיש את ענינו, ולא בכדי היה נדמה לרב נחמן שרב ענן פסל את עצמו לדון אותו מפני שהוא קרוב!

קשת בענן

היות ש"הכל הולך אחר הפתיחה", אם רוצים להבין את סוד השם ענן יש להתבונן בפעם הראשונה שמופיעה המלה ענן בתורה – בברית הקשת שה' כרת עם נח לאחר המבול: "את קשתי נתתי בענן... והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן... והיתה הקשת בענן וראיתה לזכר ברית עולם..."¹⁴.

בפרשת ברית הקשת נזכרות שלש פעמים "קשת", חמש פעמים "ענן" ושבע פעמים "ברית" – סוד מבנה התבות של שלשת פסוקי ברכת כהנים שכנגד שלשת אבותינו הקדושים. נמצא ש"ענן" הוא כנגד יצחק אבינו (כאשר ה פעמים ענן הן כנגד ה גבורות, ראה רש"י על "והיה בענני ענן על הארץ"), ולכן יש לומר שיצחק¹⁵ אבינו, שמשרש נח¹⁶, הנו השרש של

¹⁰ ברכות י, ב.

¹¹ משלי טו, כז.

¹² בראשית ט, יג טז.

¹³ יג ממוצע כל אות בשם יצחק הוא אליהו.

¹⁴ יד אדם נח אברהם הם כנגד אברהם יצחק יעקב למפרע. וכן, הברכה השניה של ברכת כהנים שכנגד יצחק אבינו היא "יאר הוי' פניו אליך ויחנך" (במדבר ו, כה) – רמז

ל"ונח מצא חן בעיני הוי'" (בראשית ו, ח), כאשר "בעיני הוי'" רומז לרב ענן. יצחק ענן סוד "עין החשמל" (יחזקאל א, ד).

¹⁵ טו פיוט "אליהו הנביא" למוצאי שבת.

¹⁶ טז מלכים א' יט, י"ד.

יד ילקו"ש ר"פ פינחס.

גדולי הצדיקים שהיו מתחבאים מתחת למטה וכיוצא בזה מפני פחד ה'.

אהבה ויראה בשבת

רב ענן אליהו רבא אליהו זוטא עולה שבת – סגולה ללמוד תנא דבי אליהו (עם פירוש חסידי, כמו "רמתים צופים") בשבת! "אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד הן נגאלין"^{כב} – שבת אחת כנגד סדר אליהו רבא ושבת אחת כנגד סדר אליהו זוטא (כאשר שתי השבתות נכללו בשבת אחת, כמבואר בדא"ח^{כג}).

בכלל, שבת היא בחינת אהבה (לעומת ימות החול, בחינת יראה) – **שבת** בגימטריא **נד (חי חי חי)** פעמים **אהבה** – עבודת ה' יתברך מתוך אהבה רבה בתענוגים – "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"^{כד}, "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים"^{כה}. אך ידוע^{כו} שפתיחת התורה ב"**בראשית**" רומזת ל"**ירא שבת**" – בזכים ליראה עילאה, שהיא בטול במציאות ממש (והיינו שרש ה"זוטא" שמעל ל"רבא"). עד כאן לכבוד רב ענן.

שלו – רבה כמו "חד אריך", אהבה וחסד, וזוטא כמו "חד קציר"^{כז}, יראה וגבורה, שתי בחינות של אליהו.

ובקשר לגאולה: יש גאולה שבבחינת "אליהו רבה" – התגלות כמו עכשיו, בחדש אלול, שהמלך בשדה ומראה לכולם פנים צהובות, פנים שוחקות^{כח}, ביאת משיח מתוך אהבה, קירוב והרחבה. ויש גאולה ש"מעמיד עליהם מלך קשה כהמן"^{כט} וחוזרים בתשובה, בחינה של "אליהו זוטא" מתוך כיווץ ויראה – שגם היא גאולה. כך אפשר לדרוש את "סדר אליהו רבה" ו"סדר אליהו זוטא".

כל אחד נקרא "סדר" – מתאים למה שאמרנו^ל, שכל הענין של אליהו עצמו הוא סדר. שני ה"אליהו" הם "סדר". משיח, שהוא למעלה מאליהו, הוא "לא בסדר" (**אני לא בסדר** בגימטריא **משיח**, כנודע). ב"סדר" בעצמו יש רבה וזוטא – מתוך אהבה ומתוך יראה. אליהו של היראה הוא באמת דמות מפחידה, שרב ענן לא היה רגיל אליה (והיה צריך לצמצם את עצמו בתוך תיבה על מנת לקבל ממנו). אכן, מסופר על

כב ראה שבת קיח, ב.
כג לקו"ת בהר מא, א (ע"פ זהר ח"א ה, ב).
כד זהר ח"ג רסז, א.
כה שה"ש ז, ז.
כו הקדמת תקו"ז ה, ב; יב, א ובכ"מ.

יח הקדמת תקו"ז ז, י, א ("פתח אליהו").
יט לקו"ת ראה לב, ב.
כ ירושלמי תענית פ"א ה"א.
כא בשיעור הנ"ל הערה ח.

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ לימוד תנא דבי אליהו – שכתב רב ענן – מזרז את ביאת משיח באופן של "וארו עם ענני שמיא".
- ◆ רב ענן מזדהה עם אלישע – ולכן מוכן לקבל מתנת ביכורים.
- ◆ שרש רב ענן בקשת בענן – סודו של יצחק אבינו.
- ◆ "סדר אליהו רבה" (לפני החטא) משקף את צד האהבה של אליהו הנביא – בשורת גאולה בחסד וברחמים.
- ◆ "סדר אליהו זוטא" (אחרי החטא והתשובה) משקף את צד היראה והדין של אליהו הנביא – בשורת גאולה בחמה שפוכה.
- ◆ יש סגולה מיוחדת בלימוד תנא דבי אליהו בשבת.

שיעור

שיעור להילולת רבי בונם מפרשיסחא

סוד הגירושין

קיצור מהלך השיעור

ביום ההילולא של הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא, י"ב אלול (אשתקד), נמסר שיעור־טלפוני בקטע הראשון בפירוש "**רמתים צופים**" לתנא דבי אליהו – פירושו של רבי שמואל משינווא, תלמידו ומשמשו של הרבי ר' בונם, שפותח את פירושו בציטוט ישיר מפיו. המשפט הראשון בתנא דבי אליהו משווה בין **גירוש אדם הראשון** מן עדן ל**גירוש אשה**, והרבי ר' בונם מסביר כי באופן מפתיע גם אדם הראשון וגם האשה **שומרים על שמם** המקורי גם לאחר הגירושין. כדי להסביר את דברי רבו מאריך רבי שמואל להסביר את סוד הגירושין ואת **הדאגה לאשה** שיש בו – בכך עוסק **פרק א** בשיעור, תוך השוואת הדברים גם ל**גירוש עם ישראל** מארצו והתייחסות אקטואלית לקשר של **האשה לתורה**. לאור זאת, מסביר רבי שמואל את כוונת רבו בנוגע לחטא אדם הראשון – תוך הסברת **מהות החטא** (מודעות עצמית נפרדת) ו**מהות התיקון** (עבודה בגשמיות שמאפשרת עליה למרום תוך כדי חיים בעולם, כמדרגת אליהו הנביא עצמו). בכך עוסק **פרק ב**. בתוך הדברים נוגע המחבר ביסוד עיקרי בתורת הרבי ר' בונם – "**הפשט הוא עיקר הסוד**". למרות שהדרוש עוסק בתחלת פרשת בראשית, ומתפרסם רק בשל הקשר ליום ההילולא, בהשגחה הוא שייך גם ל**פרשת השבוע** הסמוכה ליום ההילולא – פרשת כי תצא, בה מופיעים **דיני הגירושין**.

לרגל קוצר היריעה חסרים חלקים רבים מהשיעור השלם, אותו ניתן לבקש בדוא"ל itiel@pnimi.org.il

דבי אליהו – פירושו של רבי שמואל משינווא (הרומז בשם הספר לשמואל הרמתי שהיה "מן הרמתים צופים"^א – רמז לשמו שמואל). הוא

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. השיעור הוקדש לע"נ

א. הגירושין כתיקון

רבי שמחה בונם – שמחת הבינה

לכבוד ההילולא של הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא, י"ב אלול, נלמד משהו ממנו שמובא בתחלת פירוש רמתים צופים לתנא

ספירת הבינה כתוב ש"מינה דינין מתערין"^ט – מחיצוניות הבינה יש איזו התעוררות דינים. לכן צריך להעלות את כל הדינים ולהמתיק אותם בשרשם, שרש החסד, שהוא פנימיות הבינה – השמחה. כפי שנראה, הרבי ר' שמחה בונם ממתיק את סוד גירוש האדם מגן עדן ואת השוואתו לגירושי אשה.

שמירת השמות גם לאחר החטא

על המשפט הראשון של סדר אליהו דבא מתחיל הרמתיים צופים:
[א] דיבר על מדריגת אדם הראשון. וכפי ששמעתי בשם כ"ק אדמו"ר הקדוש מו"ה שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע הפירוש שגם אחר החטא קראו אדם,

יש ארבעה שמות לאדם – אדם, איש, גבה, אנוש – "אדם" הוא השם העליון, שם המעלה, ו"אנוש" הוא השם הפחות. לכן, הייתי חושב שאחרי החטא ראוי לקרוא לו "אנוש", להחליף לו שם, שינוי המהות. לפני החטא היתה קומת אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו ואחריו התמעט לגמרי ועמד רק על מאה אמה^א – בחינה אחרת לגמרי, שהיתה צריכה לכאורה להתבטא בשינוי השם. אבל, אומר הרבי ר' בונם, שמו – שהוא מהותו – נשאר "האדם". כפי שאדם נתן שמות לכל החיות והבהמות, ה' נתן לו שם – "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"^ב, השם הכי מעולה של מעשה בראשית, ואותו שם נשאר לו. **אדם** הוא שם **מה**, השם של עולם התיקון. לכן גם פלא שאחרי החטא, שהיה צריך לרדת לכאורה משם **מה** לשם **בן** (בגימטריא **בהמה**), אבל נשאר עם שם **מה** – גם אחרי החטא יש לו עדיין בחינת בטול, "ונחנו מה"^ג.

כמו האשה שאף אחר הגירושין נקראת אשה.

מביא בפירוש מגוון הכי רחב של צדיקים. החל מהרבי רבי בונם, שהוא העיקר, ועוד הרבה צדיקים – או שהיו ממש רביים שלו, או שאר צדיקי החסידות. הוא מביא גם את אדמו"ר הזקן, בכינוי רבי זלמן מלאדי או 'הרבי'.

תנא דבי אליהו מתחיל בדרשת הפסוק "ויגרש את האדם"^ד:

ויגרש את האדם – מלמד שנתן לו הקדוש ברוך הוא גירושין כאשר.

כפי שנראה, הפירוש מביא מבעל הרוקח שלכל מחבר יש מצוה לרמוז את שמו בתחלת הספר שלו, ודוגמה עיקרית לכך אצל בעל הרוקח^ה היא שתנא דבי אליהו מתחיל מ"ויגרש", ששורה בדיוק **תנא דבי אליהו**. והנה, שתי המלים הבאות, **"את האדם"**, שוות בדיוק **שמחה בונם** – רמז יפהפה לתחלת הפירוש כאן, שפותח בדברי רבו, רבי שמחה בונם מפרשיסחא.

ידוע הווארט של החוזה, ש"שמו שמחה והוא ישפיע שמחה לעולם"^ו. בונם אפשר לדרוש פשוט מלשון בינה, "אם הבנים שמחה"^ז. היחס בין היהודי הקדוש לרבי ר' בונם, שמחה, הוא "תדין ריעין דלא מתפרשין לעלמין!". היהודי, הי"ד – הי"וד של שם הוי' – הוא החכמה, הנקודה, ושמחה בונם הוא ההתפשטות, הבינה-שמחה (היארציית שלו, **יב אלול**, בגימטריא **דעה** – סוד "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת"^ח). קוראים לו שמחה והוא ימשיך שמחה לעולם, "נתתה שמחה בלבי"^ט.

אף על פי שהיא "אם הבנים שמחה", על

אריה נחייסי ע"ה. אור ל"ב אלול תש"פ – שיעור טלפוני.

א. שמואל"א, א.א.

ב. בראשית ג, כד.

ג. הקדמת ספר הרוקח (שעולה **אלעזר**, כמ"ש שם).

ד. ימות עולם מערכתו אות א (ובכ"ד). ראה גם שיעור י"ב

אלול ע"ז (נדפס ב"אוביטה" פרשת חקת ע"ח).

ה. תהלים קיג, ט.

ו. ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

ז. אבות פ"ג מי"ז.

ח. תהלים ד, ח.

ט. ראה זהר ח"א קנא, א; ע"ח שי"ג פ"ח; שם שי"ד פ"ב.

י. לוח "היום יום" ד' אלול.

יא. בראשית רבה יב, ו.

יב. בראשית א, כו.

יג. שמות טז, ד.ח.

שהאדם רק "אויס וועלט", מחוץ לעולם, והוא רצה (להחטיאו כדי) להמשיך אותו לתוך העולם – הוא הצליח. יתכן שלא הסברנו זאת, אבל תכלית העליה היא שהאדם יחזור להיכן שהיה, "אויס וועלט", בלי להפסיד את ה"אין וועלט" – מדרגת "אין וועלט" – אויס וועלט", שהיא כל חסידות הבעל שם טוב במשפט אחד. הכח הזה מתבטא בכך שהשם נשאר אותו דבר גם אחרי החטא, "חטא ישראל".

גירושין לצורך תיקון

בשביל להסביר את דברי רבו, הרבי ר' בונם, פותח המחבר בהסבר בענין הגירושין. הווארט שלו הוא משהו מרגש וטוב, שבדיק מתאים לדור שלנו – על שויון האשה, אהבת האשה ותיקון האשה – ולכן אנחנו אוהבים לצטט אותו²³: ולהבין הדברים לעניות דעתי נראה, דהנה עיקר הגירושין היא לטובת האשה ולתקנתה, הוא כותב כאן שהבעל שנאלץ לגרש את אשתו על פי תורה בעצם מוציא אותה לחרות. בעומק, זהו סוד הגלות: ה' מגרש את עם ישראל מארצו ("מפני חטאינו גלינו מארצנו"²⁴), אך בכך בעצם מוציא אותנו לחרות, כשהוא משחרר אותנו מעול חיזוני, כפי שהרגשנו את עול התורה והמצוות בהיותנו בארצנו – מה שהביא אותנו לבגוד בה' ולפרוק את עול תורתו. קשה לומר זאת, אבל ביציאה לגלות ה' מוציא אותנו מעבדות לחרות – הוא מוותר על כמות המצוות המעשיות (שרובן נוהגות רק בארץ), על מנת לאפשר התעצמות עם האיכות הפנימית של אמונתנו, להגיע לדבקות אמיתית בה' ולעבדו במסירות נפש. דווקא בגלות אפשר לזכות לעבוד את ה' באמת לאמתו, שלא על מנת לקבל פרס²⁵, בחרות אמיתית מכל יצר הרע של לגרמיה (כפי שלימד אותנו מורנו הבעל שם

מכאן משמע שיש הוה-אמינא שאחרי גירושין היא צריכה להקרא בשם אחה, לא 'אשה'. מדוע? כפי שהוא יסביר, משמע ש'אשה' היא נשואה – "כי מאיש לקחה זאת"²⁶, אשת איש. המדרש משהו כאן בין גירושי אדם הראשון מגן עדן לגירושי אשה, ורבי בונם מדייק שגם באדם וגם באשה היתה הוה-אמינא לשנות את השם אחרי הגירושין – אך השם לא משתנה.

"חטא ישראל"

לכאורה המקור לווארט של הרבי ר' בונם – שלא מופיע כאן – הוא "חטא ישראל"²⁷, "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא"²⁸, הוא לא יורד משם המעלה ישראל לשם יעקב, כפי שהיה צפוי, אלא נשאר ישראל. "חטא ישראל" כתוב אצל עכן, שמעל בחרם, ואף על פי כן הוא עדיין ישראל. זהו יסוד היסודות של החסידות. קשור לפסוק "כי לא ידח ממנו נדח"²⁹ שיביא כאן – נקודת ישראל נשארת. "אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם"³⁰ – יש קשר בין ישראל לאדם, ובשניהם השם נשאר אותו דבר.

הווארט כאן הוא שהעובדה שהשם נשאר אותו דבר היא הכח לחזור למעמד המקורי, ואף לעלות מעליו – הסוד של "ירידה צורך עליה"³¹. החידוש הוא שהעליה בסוף תכלול גם את הארץ, את הירידה. כאן הווארט יהיה שבסוף האדם יזכה להיות "אין וועלט אויס וועלט"³². לאחרונה למדנו³³ במאמר "לדוד ה' אורי וישעי" של רבי הלל שטענת הנחש היתה

יד שם ב, כג.

טו יהושע ז, יא.

טז סנהדרין מד, א.

יז ע"פ שמואל"ב יד, יד.

יח יבמות סא, א; זהה ח"ב פו, א.

יט לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. נלמד באריכות בשיעורי שנת תש"פ (מ"כ חשון עד ט' ניסן).

כ ראה כש"ט (קה"ת) אותיות לד, לז, צ, קכא, קלט, קפח, שנו.

כא שיעור ט"ו אב תש"פ (נדפס בגליון שופטים תש"פ).

כב ראה אני לדודי ודודי לי מאמר "אבינו מלכנו דודנו" הערה צב, ובכ"ד.

כג מוסף לשלשה רגלים.

כד ע"פ אבות פ"א מ"ג.

דווקא בגלות אפשר לזכות לעבוד את ה' באמת לאמתו, שלא על מנת לקבל פרס, בחרות אמיתית מכל יצר הרע של לגרמיה

שרבינו גרשום נקרא "מאור הגולה" – כינוי שאין לאף אחד אחר – כי מאיר את הגולה בשתי גזרותיו ביחס לאיש ואשה. איש ואשה רומזים לקב"ה וכנסת ישראל, ומה שגוזרים למטה הקב"ה צריך לקיים מלמעלה. כל יהודי בנקודה הפנימית שלו "לא רוצה ולא יכול להיות נפרד מאלקות"^ל, ולכן בפנימיות אף יהודי לא מסכים להתגרש מהקב"ה – מה שלא יהיה, באיזה מצב שלא נגיע אליו, מטה-מטה, הקב"ה לא יכול לגרש אותנו בעל כרחנו. ואם יאמר הקב"ה 'טוב, אתחתן עם מישהי אחרת' – הוא גם לא יכול, כי אסור לו לקחת עוד אשה על אשתו הראשונה, אנחנו, עם ישראל. אם כן, חרם דרבינו גרשום מקיים אותנו בגולה, עד ביאת גואל צדק, במהרה בימינו.

חיות האשה – מהאיש

כדי להסביר כיצד הגירושין הם טובת האשה מקדים המחבר כלל גדול, שלאורו לכאורה לא היה צריך לאפשר גירושין: כי האשה אין לה חיות הן בגוף והן בנפש רק מבעלה, ואי נדחית מבעלה מחמת איזהו סיבה, מתדבקת בסיטרא דמותא. באותיות של קבלה, בעל ואשה הם יחוד ז"א ונוקבא, והפרדת הנוקבא מהז"א היינו קיצוץ בנטיעות – ואזי "רגליה לרדות מות"^{לא}, היפך החיים (לכן המלכות מצד עצמה נקראת "אילנא דמותא"^{לב}). המלכות חייבת להיות מחוברת לז"א. לאור זאת הוא כותב כאן דבר מאד יפה: ועל כן צריך לאהוב את אשתו כגופו כדי לקשרה בסיטרא דחיים הבעל לא סתם אוהב את האשה, אלא

טוב, שכדי לעשות טובה ליהודי היה מוכן תמיד לותר על כל העוה"ב שלו...!)

גירושין בעל כרחה (לפני חדר"ג)

מנין למחבר שהגירושין הם לטובת האשה דווקא?
כי האיש יכול לישא כמה נשים, ומגרשה בגט בעל כרחה ואין אנו משגיחין כלל בדעתה

אפילו מדרבנן, רק מחמת חרם דרבינו גרשום כידוע. ולכאורה היא נגד הסברא. ועל כרחך שהגירושין היא לתיקון נפשה וגופה, כי אם שהיא אינה מבינה זאת, והקב"ה חשב לבלתי ידח וכו'. מעיקר הדין, האיש מגרש את האשה בעל כרחה – דבר המנוגד לסברא, לפיה כפי שהאשה מתחתנת דווקא לדעתה^כ כך היא צריכה להתגרש רק לדעתה. לכן, מוכרחים לומר שהגירושין הם דווקא לטובת האשה, בגוף והנפש, על אף שהיא לא מבינה זאת. הקב"ה, הדואג לטובתה, אישר-כתב מצות גירושין בתורה, ומאפשר לעשות זאת גם בעל-כרחה, כשהיא לא מבינה שהבעל שמגרש אותה באמת מזכה אותה. המחבר מציין שזהו עיקר הדין, מדאורייתא ומדרבנן, לפני חרם דרבינו גרשום – שגזר שלא מגרשים אשה בעל כרחה ולא נושאים יותר מאשה אחת^{כז}. הגזרה שלו מעיקרה היתה רק עד סוף האלף החמישי והוגבלה רק לאשכנזים (לא תופס לפי שו"ע לעדות המזרח ותימן^{כח}). בכל אופן, מנהג ישראל היום שפחות או יותר כולם שומרים – וממשיכים לשמור גם אחרי האלף החמישי.

ידוע הווארט המפורסם^{כט}, שגם הרבי מביא^{כט},

כה קידושין ב, ב.

כו ראה שו"ע אבה"ע א, יא.

כז ראה שם קיט, ו.

כח טעמי המנהגים ומקורי הדינים קו"א ס"ע תקנא ואילך.

כט שיחת י"ב תמוז תשכ"ז סעיף נ; אג"ק ח"ו עמ' שטז;

חי"ג עמ' יב.

ל ראה לוח "היום יום" כ"ה תמוז וכ"א סיון.

לא משל"ה, ה.

לב ראה זהר ח"א לה, ב.

בו היא נפרדת – כי באותו רגע שמפסיקה להיות אשתו היא נעשית מקושרת לתורה, מקבלת תורה. מתן הגט הוא עבורה מתן תורה והיא נקשרת לתורה, שהיא – בלשונו כאן – "חכמה עילאה" ("אורייתא מחכמה נפקת"^{לז}) והיא "שכל הכולל"^{לח}. "שכל הכולל" בגימטריא **אמת** – הוא נקודת האמת, "אין אמת אלא תורה"^{לט}, "משה אמת ותורתו אמת"^מ. ברגע שהאשה מתגרשת היא נישאת לשכל הכולל של חכמה עילאה של התורה.

התאמה אמתית – נישואין וגירושין

ההתקשרות לתורה שיש בגירושין היא גם הכנה לנישואיה הבאים של האשה שמתגרשת: ומשם תיקונה שתוכל להנשא ולהתקשר בזיווגה האמת.

התורה מתקנת את האשה, כך שתוכל למצוא גם בעולם התחתון, העולם הזה, את הנשמה המתאימה לה. **אמת** גם אותיות **תאם**, סוד "תמתי"מא- "תאומתי"מב, המדרגה הכי גבוהה של קשר הנישואין^{מג}. הבעל הראשון, שגרש את האשה, לא היה התאום שלה – לא היתה התאמה ביניהם, כמו שאומרים היום. התאמה אמתית היא אמת, לה ניתן לזכות מכח תורת אמת.

מנין שהבעל הראשון לא היה התאום האמתי של האשה? המחבר כאן מסביר שלא מדובר בהפרת שלום-בית סתמית, שנובעת מדוע-לבו של הבעל (שאזי על בית הדין היה לדאוג להשכנת שלום-בית, ולא לאפשר גירושין), אלא בגירושין מוצדקים על פי תורת-אמת, המלמדת שלא היתה כאן התאמה אמתית:

שאהבתו אליה היא ההטבה הכי גדולה, גמילות חסד הכי משמעותית כלפיה (לכן אהבה היא פנימיות החסד) – באהבתו הוא מעניק לה חיים. לאור זאת נפרש "ראה חיים עם אשה אשר אהבת"^{נג} – אם אתה אוהב את האשה אתה ממשיך לה חיים.

"ספר כריתת" – התקשרות האשה בחכמה עילאה

כאשר מבינים שהאשה מקבלת חיות מאהבתו של בעלה, אפשר להבין למה התורה נותנת מצוה שמדריכה כיצד להפרד במקרה בו חס ושולם הבעל מפסיק לאהוב את האשה. קודם כל, אפשר להבין שאם הבעל לא אוהב את אשתו כגופו הוא מונע ממנה חיים, ואם יש לכך סבה של ממש (כפי שהוא יסביר) ולא ניתן לתקן זאת – חייבים לתת אפשרות להפרד. שנית, מובן שעל התורה לתת הדרכות מפורטות כיצד להתגרש בלי שחלילה תפסק חיותה של האשה. זו הנקודה שהוא יסביר כעת: ולזאת אינה נפרדת ממנו אלא בגט שנקרא ספר.

המצוה של הגירושין היא "וכתב לה ספר כריתת"^{נד} – הגט נקרא "ספר". כמו שהרמב"ם כותב^{נה}, לפני מתן תורה גם הכניסה לבית וגם היציאה מהבית היו בלי תנאים וגדרים, וכל הסדר של קידושין וגירושין הוא רק אחרי מתן תורה. כאן מוסיף המחבר שנתנת ה"ספר" מהאיש לאשתו דומה בעצמה למתן תורה (וישנן השוואות בין גט לספר תורה^{נו}):

ובכמה דברים דומה למתן תורה ממש, ובזה היא נקשרת בתורה בחכמה עילאה בשכל הכולל אם האשה תפרד לרגע ממקור החיים שלה היא מיד תפול לסטרא דמותא, אבל כאשר האיש מוציא אותה בגט-ספר אין אפילו רגע

לז זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.
 לח ביטוי שמזכר בעקדת יצחק שער כט.
 לט ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובכ"ד.
 מ תנחומא קרח יא.
 מא שה"ש ה, ב.
 מב שה"ש רבה ה, ג.
 מג ראה י"ן משמח ח"ד שער ג והנסמן שם.

לג קהלת ט, ט.
 לד דברים כד, א.
 לה הלכות אישות פ"א ה"א.

לו ראה טור וב"ח אבן העזר סימן קכה ובתוספות ריש גיטין.

ובכל זאת אמרו חז"ל (שם צ, ב) שמזבח מוריד עליו דמעות כנ"ל.

"יצאה... והיתה"

ובודאי כמו שזיווגה מן השמים כן הוא הגירושין.

כמו שהקב"ה מזווג זיווגים^מ, גם בקידושין הראשונים לבעל הראשון, גם את הגירושין הוא מסובב. למה באמת ההשגחה טובבה שהיא תתחתן עם אחד שבסופו של דבר יודע שאינו הזיווג האמתי שלה? כנראה עושה איזה תיקון פרטי, כמו שכתוב^{מט} שאפילו הצעת-שידוך שלא יצאה לפועל בסופו של דבר עושה תיקון. כל שידוך הוא הצעה של מלאך, ושידוך שהגיע לכלל נישואין הוא ממש מה' – נעשה כאן איזה תיקון, אף שהבעל אינו הזיווג האמתי שלה, לכן ההשגחה עשתה זאת.

אכן, כשם שהיה תיקון מסוים בנישואין, יש תיקון גם בגירושין, ובסופו של דבר זו ההכנה לנישואין האמתיים שיבואו בהמשך^נ: ולכך הוא ממש תיקונה לחיים עוד לקשרה בתורה שמשם יצא כל הפרטים. ועל כן דוקא בספר כריתות.

הגירושין הם תיקון האשה לחיים – דרך ההתקשרות לתורה (ה"ספר", הרמוז ב"ספר כריתות"). רואים כאן שהקשר לתורה הוא ממוצע – מיד בגירושין, בלי הפסק של רגע, עוברת האשה לקשר לתורה, שתכליתו שתתחתן עם הזיווג האמתי שלה. הקשר של האשה לתורה, "חכמה עילאה", הוא אין ("החכמה מאין תמצא"^{נא}) בין יש ליש – בשביל שיהיה "יש מאין", שתמצא את ה'יש' האמתי שלה, את הזיווג האמתי שלה. התורה היא כלל ("השכל הכולל", כפי שהוגדר קודם) – מהכלל יוצאים

כי הוא בודאי אינו זיווגה כיון שרוצה לגרשה. ולא דיברה תורה במתים חס ושלום, שמגרש מצד יצר הרע שמוטל עליו חס ושלום.

מי שמגרש מצד יצרו הרע נקרא "מת" ("רשעים בחייהם נקראים מתים"^{מב}), ו"לא דברה תורה במתים"^{מג}. כדי להסביר יותר את הענין מרחיב המחבר בצדדים שונים שיש גם בגירושין מוצדקים על פי תורה:

מחד, הגירושין המותרים יתכנו גם אם הבעל לא מצא באשתו "ערות דבר" המחייבת גירושין או מעוררת דחיה, שהרי לדעת רבי עקיבא ניתן לגרש "אפילו מצא אחרת נאה הימנה"^{מד}: ומה שאמרו חז"ל בניטין 'אפילו לא מצא בה ערות דבר אלא שמצא אחרת וכו', הוא על דרך שפירש בספר אור החיים פרשת תצא בענין יפת תואר.

בעל אור החיים מפרש את סוד "אשת יפת תאר" בשייכות לשרש הנשמה (וכך מוסבר באריכות גם בלקוטי תורה^{מז}), וממילא גם המשיכה לאשת יפת תאר כפשוטו – מציאת החן שלה – נובעת מקשרי-נשמות אמתיים, ולא מתאוה גשמית. באותו אופן (כמתאים לכך שדיני גירושין מופיעים בפרשת כי תצא, הפותחת בדין אשת יפת תאר), גם ה"מצא אחרת נאה הימנה" (באופן אמתי על פי תורה, אצל בעל שנקי מחשד יצר-הרע), מעיד על התאמה אמיתית של האיש לאשה אחרת – בניגוד לאשה אותה הוא מגרש.

עם זאת, על אף שהגירושין המוצדקים על פי תורה נובעים מחוסר-התאמה אמתי, הרי גם הנישואין הראשונים היו מכוונים מן השמים, ויש צער על הפירוד בין הדבקים שבגירושין:

מד ברכות יח, ב.

מה ראה גם תניא פ"ז.

מו גיטין צ, א. וראה ביאר הדעות בענין הגירושין בפנימיות בין משמח ח"ד שער ג בתורה "אשה יראת הוי" והנסמן שם. מז ד"ה "כי תצא" הראשון (לד, ג ואילך) ובעיקר ד"ה "כי תצא" השני (לה, ג ואילך) וביאורו (לו, ג ואילך). דברי האוה"ח והלקו"ת נתבארו באריכות – ובמשולב – בשיעור ח' אלול ע"ט ח"ב (נדפס בגליון כי תצא ע"ט).

מח ויקרא רבה ח, א. ובכ"מ.

מט חיי מוהר"ן עבודת ה' תקצא (ראה ציטוט הדברים ורמז לביאורם הפנימי בהנ"ל הערה כב).

נ ראה בכל זה גם בנספח א לספר אהבה.

נא איוב כח, יב.

כנסת ישראל, בשכל הכולל, ומשם תיקונה למצוא זיווגה באמת. ולזה בכוון כתבו המשנה בהיפוך כדי להבין הרמז דעיקר ענין הגט שהיא לתיקון גדול וקדוש להשיב נפשה לבלתי ידח כנ"ל.

כשם שהעבד המשתחרר יוצא ממצב של מות־יחסי למצב של חיים יהודיים שלמים, כך גם האשה יוצאת בקבלת הגט ממצב של מות־יחסי (הן בחיים תחת בעל שאינו אוהב אותה, והן בפירוד מבעלה, שבכל זאת היה מקור חיותה) להתקשרות לחיים שלמים – התקשרות לתורה, שבסופו של דבר תביא אותה להתקשרות לבעלה האמתי, מקור חיה הנכון. שחרור העבדים הראשון והעיקרי בתורה הוא יציאת מצרים, ומהדימוי הזה עולה שהבעל שמגרש את אשתו דומה לפרעה מלך מצרים, השולח־מגרש את בני ישראל מלהיות עבדים שלו כדי שיוכלו להתחתן עם זיווגם האמתי, הקב"ה, במתן תורה.

ב. החטא והגירוש מגן עדן

כל ההקדמה של ר' שמואל משינאווא נועדה להסביר מהו הקושי בכך שהאשה נקראת אשה גם לאחר גירושה (כאשר היא נפרדת מהאיש, על שמו היא נקראת אשה וממנו היא מקבלת את חיותה) ומדוע בכל זאת היא נקראת כך (משום שהגירושין הם בסופו של דבר תיקון, שמחבר את האשה למקור חיותה ומכין אותה לנישואין לאיש האמתי שלה). לאור זאת, ניתן לחזור ולהסביר את דברי הרבי ר' בונם על ההשוואה בין גירוש אדם מגן עדן לגירוש אשה באותו הקשר – התמיהה מדוע הוא נקרא אדם (שם המעלה) גם לאחר הגירושין מגן עדן וההסבר הפנימי לכך שעולה מההשוואה:

ועל פי זה יש להבין דברי אדמו"ר הרה"ק איש אלהים וכו' רבינו שמחה בונם זלה"ה, שאמר הפירוש בזה שהיה קשה לו שקראו אדם כמו קודם החטא, ולזה פירש כמו שהאשה נקראת אשה אף לאחר הגירושין עד כאן.

להבנת דבריו הקצרים של רבו מוקדש המשך

הביאור:

כל הפרטים, אך יש משהו באותו כלל שהוא אין ביחס לכל הפרטים, שעדיין לא מזוהים בתוכו. בסופו של דבר, מהקשר הכללי לתורה שבגירושין יצא לאשה הפרט המתאים לה לנישואין האמתיים שלה.

הדבר רמוז בהיקש שדרשו חז"ל²² בין הגירושין לנישואין – "ויצאה... והיתה"²³. גם אם יקח זמן עד שהאשה תמצא את זיווגה השני, האמתי, בלשון התורה משמע שהדבר קורה מיד – משום שמיד היא מתקשרת־מתכללת בתורה: ולכך אמרו חז"ל 'מקיש הויה ליציאה', דוקא ברגע היציאה קונה ההויה, בעת שנכללה ונתקשרה בתורה ובחכמה עילאה.

גיטי נשים ושחרורי עבדים

את ההסבר הפנימי שלו לסוד הגירושין קושר המחבר גם להיקש בין שחרורי עבדים לגיטי נשים.

הוא מביא את קושית התוספות לגבי לשון חז"ל התולה את גיטי הנשים בשחרורי עבדים, במקום לנקוט בלשון ההפוכה (התואמת יותר ללימוד שם בגמרא):

ולדעת שרמזו חז"ל בזה שאמרו (גיטין ט, א) 'בשלושה דברים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים וכו', והוא מן התימא כמו שכתבו התוספות ד"ה 'ששוו גיטי נשים', דהוה ליה למימר שוו שחרורי עבדים לגיטי נשים, כי עיקר דין מוליך ומביא נשנית בגיטי נשים כמבואר בגיטין שם [ב, א].

ומתרגן אותה לאור הסברו הפנימי בסוד הגירושין:

ולדברי הנ"ל ניחא, כי שיחרורי עבדים בודאי הוא כנ"ל, כי מקשרו בכלל ישראל ופורש ממות לחיים ממש. ועל כן צריך לכל הדיני גט שכך גזרה חכמתו יתברך. אך שרמזו גם לגט אשה, הגם שהיא כבר ישראלית כשירה ממש, בכל זאת כאשר נפרדת מבעלה כנ"ל צריכה להתקשר בקדושת

נב קידושין ה, א.

נג דברים כד, ב.

התיקון בגירושין מגן עדן – מעבודה רוחנית לעבודה גשמית

אבדן הדבקות בה' גרם לגירוש האדם מגן עדן, שהעבודה בו אפשרית רק מתוך בטול:

ועל כן לא היה אפשר להיות בגן עדן ולעבוד שם עבודתו כמו שנאמר (בראשית ב, טו) 'לעבדה ולשמרה'. כי שם היה מקיים התרי"ג מצוות ברוחניות, שבגן עדן היה מצוייר כל התורה כולה, ועיין בספר זרע בירך פרשת דברים ובילקוט ראובני פרשת בראשית דיבור המתחיל לעבדה ולשמרה, עיין שם בשם המדרש. וכתב שם [בילקוט ראובני] 'ונתן לו ספר רפואתו, היא התורה שנתן לנו על ידי משה רבינו ע"ה, וכיון שנפרד היה צריך לתיקון לקיים המצוות בגשמיות ממש כיון שנתגשם'.

העצים בגן עדן הם בעצם כל תריג המצוות, שנקראות גם עצות – "תריג עיטין דאורייתא"¹² – וקיום "לעבדה ולשמרה"¹³ הוא בעצם קיום רוחני של כל התורה ("לעבדה" הוא קיום מצוות עשה ברוחניות ו"לשמרה" קיום מצוות לא-תעשה ברוחניות¹⁴). בתחלה ה' נתן לו את כל התורה ברוחניות, אך לאחר החטא – בו נתגשם האדם, ירד ממדרגתו הנעלית "מסוף העולם ועד סופו" ונפל למודעות עצמית נפרדת – נדרש ממנו קיום המצוות גם בגשמיות (הכל כחלק מעצת הנחש, שרצה להפיל-להוריד את האדם לעבודה בגשמיות, כפי שהתבאר באריכות במאמר רבי הלל הנ"ל).

לפני המשך ההסבר, יש כאן הסתייגות מטעות אפשרית "בדעת אנושי", מחשבה שאדם הראשון נפל לגמרי, והסבר שעדיין היתה לו מעלה גדולה, אך לא ברצף: הגם שהיה בעליה גדולה באמת ולא בגשמיות חס ושלוס כמי שעולה בדעת אנושי, רק שלא היה בתמידיות, ולכך נתוודע לו.

כאן הוא מתחיל לומר את הווארט שהקדמנו,

חטא עץ הדעת – מודעות עצמית

ובזה מובן הדבר, כי באמת כשהיה בגן עדן היה לו התגלות אלהות עד שהיה בטל במציאות והיה במדרגת אין,

לפני החטא האדם היה בטל – סוד אדם בגימטריא מה, כנ"ל – ללא כל מודעות עצמית, וחטא עץ הדעת היה המודעות שלו למדרגתו. הסבר חטא עץ הדעת כמודעות עצמית הוא יסוד היסודות אצלנו¹⁵, שגם מופיע אצל אדה"ז כמה פעמים¹⁶, וכאן הוא מופיע בשם הרבי ר' בונם: וכמו ששמעתי בשמו פירוש הכתוב (בראשית ג, כב) 'הן היה האדם כאחד ממנו, 'ממנו' דייקא, שנתוודע לו מדרגתו. ומקודם החטא היה נקרא אדם לשון מחשבה כמו שנאמר (ישעיה יד, יד) 'אדמה לעליון וגו' וכל זה היה בלי הפסק, ואם כן לא היה יודע מעצמו כלל כי כל חושיו וחיותו ונפשו היה בעיון הזה, וזהו היה חיותו, כמו אשה שחיות גופה ונפשה בקדושה הוא מדביקות בעלה והיא בטילה אצלו כמו שאמרו חז"ל [תנא דבי אליהו רבא ט] 'איזהו אשה כשירה כל שעושה רצון בעלה'.

לפני החטא היתה לאדם הראשון מודעות אלקית (כפי שאנו קוראים לכך¹⁷) מתמדת ומלאה (וממילא לא היה מקום לשום מודעות עצמית) – אלה היו חיינו. כלומר, כל מחשבתו היתה ממוקדת באיש העליון, הקב"ה, בדומה לאשה הדבוקה בבעלה.

ואחר החטא נפרד מהדביקות הנ"ל [מכח] שנתוודע לו, וזהו הסימן כמבואר בספרים הקדושים. והיה פירוד כמו האשה כנ"ל, המודעות העצמית שהופיעה אצל האדם אחרי החטא היא הסימן לחטא הפירוד מהמודעות האלקית, מהדבקות – כפירוד האשה מדבקות בבעלה.

נד הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית"; מודעות טבעית מאמר "בכל לבי דרשתין". ובכ"מ.

נה סה"מ "אתהלך לאזניא" עמ' נה; מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א עמ' עח.

נו ראה הטבע היהודי ומודעות טבעית הנ"ל.

נז ע"פ זהר ח"ב צז, ב.

נח בראשית ב, טו.

נט זהר ח"א כז, א; ח"ב קסה, ב.

הקדמוני...

אחרי החטא העליה של אדם אינה בתמידות, ולכן לא יכול להיות בגן עדן. בגן עדן אין לו מודעות עצמית, והוא שואף ועולה כל פעם למודעות אלקית. לעתיד לבוא, כאשר העליה תהיה בתמידות, יגיע האדם למה שאנחנו קוראים^{טד} "מודעות טבעית" – זו ה"ירידה צורך עליה", ירידה ממודעות אלקית למודעות עצמית צורך עליה למודעות טבעית^{טה}, כפי שהסברנו^{טו} בשיחת הרבי הרש"ב^{טז}.

עבודת האשה – דבקות העולם הזה בעולם הבא

מכאן חוזרת השוואת גירוש אדם הראשון מגן עדן לגירוש אשה:
וזהו שאמר שנתן לו גירושין כאשר. כמו שהאשה עיקר תיקונה הם הגירושין כמו כן באדם כנ"ל.

הקשר בין האיש והאשה, שנתבאר לעיל בכללות, מקבל כאן הסבר מוגדר יותר – כאשר מכוונים את האיש כנגד העולם הבא (שנברא ב"י, המופיעה באיש) ואת האשה כנגד העולם הזה (שנברא ב"ה, המופיעה באשה):

כי עיקר שם אשה היא' כי מאיש לוקחה זאת, כמאמרם ז"ל י"ד באיש [והיא באשה] וכו', כמו שאמרו חז"ל [מנחות כט, ב] 'עולם הזה נברא בה"א והעולם הבא ביו"ד'. ועולם הבא היינו השכל והנשמה, וידוע שהאשה היא עיקר העזר בעולם הזה^{טז}, כמו שאמרו חז"ל [ביבמות סג, א] ובכתובות נט, ב] 'חיתין כוסס'. וכל המלאכות שאשה עושה לבעלה וכו' ומולדת בנים בעולם הזה, כי עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים ולכן היא במדרגת עולם הזה. וידוע בכל הספרים

שגם אחרי שהאדם התגשם בחטא ונפל, התשובה שלו מביאה אותו לתנועת עליה, לחזור מ"אין וועלט" ל"אויס וועלט"^{טז}. לעתיד לבוא הוא יחזור לגמרי, ותהיה ממש "ירידה צורך עליה" בשלמות, אך גם עכשיו הוא קשור לשרש ("דע מאין באת"^{טז}), והיות שהוא קשור לשרש שמו לא משתנה. זהו כל הווארט של הרבי ר' בונם. איך אומר זאת?

ולכך היה התיקון שעל ידי שיקיים התורה והמצוות בגשמיות ממש על ידי זה דוקא יבוא לבחינתו הראשונה.

קיום המצוות בעולם, "אין וועלט", יחזיר את האדם לבחינתו הראשונה, "אויס וועלט". ויותר מזה, כיון שיהיה לו יצר הרע המסית ומדיח בארץ הגשמי וכל עשיותיו בגשמיות ואף על פי כן יגביר כוחות נפשו וידבק למעלה למעלה, וזהו 'כבוד ה' לעולם וישמח [ה' במעשיו] וגו'.

כתוב^{טז} ש"ישמח הוי' במעשיו"^{טז} היינו גילוי השעשועים העצמיים – ה"אור המאיר לעצמו" גם לפני הצמצום. בזכות הצמצום, וירידת הנשמה העצומה (עד לעולם גשמי בו יש יצר הרע מסית ומדיח), בסוף יתגלו השעשועים העצמיים גם למטה. "יהי כבוד הוי' לעולם" מוסבר כממלא כל עלמין, "אור המאיר לזולתו", אבל "ישמח הוי' במעשיו" היינו השעשועים העצמיים. "ישמח וגו'" (אותיות משיח) רומז גם לרבי שמחה בונם. וזה עבודת כל הצדיקים, ששיגו בעולם הזה מעין הדביקות הזאת, ואבות העולם ומשה רבינו ע"ה ודוד המלך ע"ה וכיוצא בהם היו במדרגה זאת. נמצא שעל ידי היציאה מגן עדן כנ"ל הוא עיקר תיקונו ביתר שאת ויתר עזו.

צריך, אם כן, לתת ישר כח גדול לנחש

טז זהו תיאור מצבו של רב ענין (שנלמד בחלקו הראשון של השיעור, נדפס לעיל) – אחרי חטאו (בדקות) הוא מכוון, ואף על פי כן הוא בתנועת עליה (על ידי הלימוד המסודר מפי אליהו של "סדר אליהו זוטא").

טז אבות פ"ג מ"א.

טז שבר יוסף (לר"י סרוג) אות ב. הוספות לפלה"ר בראשית ד"ה "חנוך לנער".

טז תהלים קד, לא.

טד ראה באורך בספרים מודעות טבעית והטבע היהודי. סה על שלש רמות המודעות ראה באורך בספר הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" ועוד.

טו שיעורי ביג ניסן תש"פ – נדפס בגיליון כי תצא תש"פ.

טז תורת שלום שיחת שמח"ת תער"ב.

טז בדפוסים הישנים "עולם הבא", אך לכאורה זו טה"ד שתוקנה במהדורות החדשות.

פעם הבנות

היו מתחתנות
בנערה ממשי,
לפני ההתבגרות,
בגיל 12. עכשיו
יש בנות בוגרות
רווקות, ובת
בוגרת חייבת
להיות נשואה –
עד שהיא תמצא
את בן־זוגה בעולם
הזה עליה להיות
נשואה לתורה.
לכן בנות בוגרות
זקוקות להרבה
הרבה תורה – זהו
הקשר של האשה
לחיים

ואם כן, כיון שנפרדת מבעלה
ואין לה דביקות שהיה לה, בודאי
נופלת ממדריגתה והיא ענין מיתה
כידוע. ואם כן, למה נקראת אשה
בה"א, אחר שאין לה דביקות
ביו"ד, היינו חכמה עילאה כנ"ל?
ועל כרחך שבזה שנפטרת
בגט כדת משה וישראל והיא
נקשרת בכלל התורה, ושם הכל
באחדות גמור בלי שום פגם, ובזה
יש לה הקדושה והחיות מחדש
כמו כל פנויה שלא נישאת,
ברגע הגירושין האשה
מתחתנת עם התורה, עד
שתמצא את בן זוגה מחדש.
אפשר ללמוד מכאן יסוד של
"המהפכה השלישית", לימוד
תורה לנשים^{טז} – שלימוד תורה
לבנות הוא בחינת נישואין. פעם
הבנות היו מתחתנות בנערות
ממש, לפני ההתבגרות, בגיל 12.

עכשיו יש בנות בוגרות רווקות, ובת בוגרת חייבת
להיות נשואה – עד שהיא תמצא את בן־זוגה
בעולם הזה עליה להיות נשואה לתורה. לכן
בנות בוגרות זקוקות להרבה־הרבה תורה –
זהו הקשר של האשה לחיים, "תורת חיים"^{טז}
(הכינוי העצמי של התורה בלשון התפלה, בחינת
אשה^{טז}), "כי הם חיינו וארך ימינו"^{טז}.

מתנת הבחירה

ועל ידי הגט יש לה בחירה להנשא לאיזהו
שתרצה, ואם תזכה מזמין לה ה' יתברך זיווגה
הראוי לה.
האשה שמקבלת גט חוזרת להיות בחורה

הקדושים שהוא במדריגת צורה
והאשה חומר, ודעתה קלה, ואם
הוא הולך במדריגתו ומהפך
החומר לצורה גם היא נתעלית
באמת מאוד כידוע.

התכלית היא חיבור האיש
והאשה – "בטחו בהוי' עדי
עד כי ביה הוי' צור עולמים"^{טז},
לחבר־להדביק ("בטחו" לשון
דבקות^{טז}) את שני העולמות –
ואזי זוכים ל"שכינה ביניהם"^{טז}.
דווקא כאשר מקיימים את
המצוות בגשמיות, מחברים את
הצורה של האיש עם החומר
והדעת הקלה של האשה, מגיעים
לתכלית הכוונה – בזכות החיבור
נעשה "אין וועלט [הקשר של
האיש עם אשתו, בגשמיות] אויס
וועלט", וגם האשה מתעלית
מאד. בלי להביאו בפירושו, הוא
רומז למאמר חז"ל שהאשה

"עולה עמו ואינה יורדת עמו"^{טז}. בפשט, הכוונה
שאם הוא עשיר גם היא עשירה. בפנימיות, לפי
מה שכותב כאן, אם הוא בעליה גם היא עולה
עמו, "נתעלית באמת מאד". לכאורה, אם הוא
יורד (שוקע בגשמיות) היא כן יורדת עמו, אבל
לא, "ואינה יורדת" – היא נשארת במקום שלה.
רק שלא מספיק שהיא תשאר במקום שלה –
היא צריכה לעלות, והעליה שלה היא דווקא
כשהוא עולה, הופך את החומר לצורה.

לאור ההסבר הזה הוא חוזר על השאלה,
מדוע נותר השם אשה (על שם ה'ה, הדבוקה
באיש, על שם ה'י) גם לאחר הגירושין, ועל
ההסבר שלו למשמעות הגט:

עג 'ארבע המהפכות' נתבארו באריכות מהתועודות כ"ד
טבת ע"ה ואילך.
עד נוסח ברכת "שים שלום".
עה ראה זהר ח"א קלב, ב ובכ"ד.
עו נוסח ברכת "אהבת עולם" של ערבית.

סט ישעיה כו, ד.
ע ראה מאמר "אמונה ובטחון" בספר לב לדעת עמ' נו
ואילך.
עא סוטה יז, א.
עב כתובות מח, א.

בו מתעצמים עוד יותר עם הבחירה והרצון בה'.
הבחירה בה' היא "אנא נסיב מלכא"^{פג} – רק
לישראל יש את היכולת לבחור בעצם האלקות.

חתנה בעל כרח

ולכן האשה אחר הגט נקראת אשה בה"א, כי
בודאי יש לה זיווג ודביקות בהקדושה הכוללת
בהיו"ד ששייך לה.

גם אחרי הגט, ה"ספר כריתת", האשה עדיין
נשואה. למי? לה', דרך התורה. לכן היא עדיין
נקראת אשה.

וכן האדם [הראשון] כאשר נתן לו דוקא
במתנה גמורה ובאהבה רבה הגירושין, כדי שעל
ידי זה יהיה לו תיקון גדול.

זהו פירוש נפלא, שכל העונשים של ה' הם
"מתנה גמורה ובאהבה רבה". הרעיון מקביל
לאגרת הקדש "להשכילך בינה" בתניא^{תד} (בינה
היא סוד השם שמחה-בונם, כנ"ל). גם ענין
המתנה נלמד כאן מההקש לגירושי אשה, בהם
נאמר "וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה":

ומהו המתנה? כאשה כנ"ל, שנאמר בה 'ונתן
בידה'. ולכאורה קשה לפי מאי דקיימא לן בגיטין
[עה, א] 'נתינה בעל כרחיה לא שמה נתינה'. וכיון
שהאשה אינה רוצה במתנה זו למה תתגרש?
ולהנ"ל ניחא, שבאמת היא לה מתנה גדולה, שהוא
נותן לה חיותה בנפש וגוף, כשהיא על פי דעת
תורתנו הקדושה, רק שהיא אינה מבחנת בזה.
לכך הדין שיתן לה בעל כרחיה, כי אילו היתה
יודעת טוב הדבר היתה מרוצה לכך. וכמו הכופה
לבנו החולה לקבל רפואתו, כמו שמצינו במתן
תורה, כמבואר בשבת 'כפה עליהם ההר כגיגית'
כנ"ל. [ועיין בהקדמת ההפלאה והמקנה מזה].

מכך שניתן לגרש אשה בעל כרחיה למד
המחבר שהגירושין הם לטובת האשה, וכאן הוא
מסביר לפי אותו הגיון גם את לשון המתנה שיש

– לשון בחירה. יש בחורה בתולה ויש בחורה
לא-בתולה, כבר בעולה – אבל בגירושין היא
מקבלת בחירה, חוזרת להיות בחורה. תוך כדי
הגירושין היא מתעצמת עם הבחירה והרצון שלה.
ענין הבחירה מופיע גם ביחס לאדם הראשון
וגירושיו מגן עדן:

וכן היה באדם הראשון, שנקשר בקשר אמיץ
בהקדושה על-אלה בחיי החיים וזכה לבחירה ורצון.
אין לחשוב שאדם הראשון נפל לפומא
דתהומא רבה. הוא קיים "ובקשתם משם"^{טו},
בתשובה מהמקום שלו, ויש בכך מעלה של "אין
וועלט, אויס וועלט" – הוא מיד "נקשר בקשר
אמיץ"^{טז} לקדושה, וזכה לבחירה ורצון, שהם
המעלה הגדולה ביותר:

כי זה עיקר האלהות ואין לשום נברא כח בה,
ונדבה גדולה היא, כמו שנאמר [תהלים קמה, טז]
'פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון'. היינו לכל חי,
דוקא הוא האדם שנקרא 'כל חי', שנכלל בתוכו כל
החיות, וזהו שאומרים 'נשמת כל חי', ומרומז בזה
סודות עמוקים. ולכך נדחו עזא ועזאל כנ"ל, שאין
להם תיקון, אחר שהיו מלאכים שאין להם בחירה.
עצם הרצון הוא מתנה שה' נותן "לכל חי"
– לאדם, בתוכו נכללה החיות האלקית של
כל העולמות, ונשמתו נקראת "נשמת כל חי".
הבחירה היא המאפשרת גם למי שנפל ונדחה
לעשות תיקון^{טז}. למלאכים אין בחירה – לכן
כשעזא ועזאל נפלו מן השמים^{טז} לא היתה להם
תקומה – אך אדם הוא בעל בחירה, וגם אחרי
שנפל ונדחה הוא יכול להתבונן, לתקן ושוב
לעלות, "שבע יפול צדיק וקם"^{טז}. בפרט שייכת
הבחירה לישראל^{טז}, "אתם קרויים אדם"^{טז}. לכן
בית המקדש נקרא בית הבחירה – הוא המקום

עז דברים ד, כט.

עח "קשר אמיץ" בתניא (פ"ג) הוא תיאור הדעת – מח
האחור. הוא בנפילה, אבל דווקא באחור שלו הוא מתקשר
בקשר אמיץ.

עט כפי שמדגיש הרמב"ם בהלכות תשובה פרקים ה"ז.

פ תדבאר פכ"ה ובכ"ד.

פא משלי כד, טז.

פב ראה המשך המאמרים "מן המיצר" תר"ס ובכ"ד.

פג איכה רבה ג, ח. וראה באורך ד"ה "ביום עשתי עשר
יום" תשל"א (קונטרס י"א ניסן תשמ"ט).

פד האגרת נלמדה באריכות במשך השנה – מכ"ב אדר עד
ח' ניסן – ומתאים לחתום את השנה בתוסן שקשור אליה.

אם רוצים להבחין בדרך עבודת ה' המיוחדת של פרשיסחא, מהיהודי הקדוש והללאה – זו עבודת ה' של שכל. לכן היתה כל כך הרבה התנגדות מזקני צדיקי הדור, שחשדו שעזבו את דרך החסידות המקורית של אמונה פשוטה וכו' – היה נראה להם שהדרך של פרשיסחא יותר מדי שכלתנית

החסידות המקורית של אמונה פשוטה וכו' – היה נראה להם שהדרך של פרשיסחא יותר מדי שכלתנית. באותו אופן חלקו גם על חב"ד, בהיותה חסידות של שכל^פ. מה ההבדל? שבחב"ד באמת יש ענין לומר את הסודות, להשתמש בגלוי ובפירוש גם בלשון הקבלה, בלשון האריז"ל, תוך כדי התבוננות עמוקה שמפשיטה מגשמיות. לעומת זאת, בפרשיסחא – הפשט הוא הסוד. זהו החידוד והיסוד של פרשיסחא.

כידוע, **פשט־סוד** בגימטריא **בעל שם טוב** – הבעל שם טוב הוא הפשט שהוא סוד. בסוד הפרד"ס (פשט־רמז־דרוש־סוד כנגד יִהְיֶה מלמטה למעלה), הקשר בין הסוד (הי') לפשט (ה) תתאה) הוא בסוד "אבא יסד ברתא"^צ.

ו'אין מקרא יוצא מידי פשוטו, היינו שהפשט הוא הסוד באמת היו צדיקים, כמו רבי נחמן, שאמרו לא ללמוד את האבן עזרא – אבל מי שאוהב את הפשט, ויודע שהסוד הוא הפשט והפשט הוא הסוד, הכי יאהב את האבן עזרא מכל המפרשים. ובאמת, הרבי ר' בונם התבטא^{צא} בהפלאה ביחס ליראת השמים שלו ואמר שהוא כתב פירוש על מנת שלא יבינו – ובסוף מבינים (מוסר הדברים, רבי יצחק מאמשינוב, הדגיש כשסיפר זאת – 'רואים שהוא אכן הבינו...').

בגירושין. "כל הנותן בעין יפה הוא נותן"^{פה}, וזו היא מתנה שטובתה עצומה, אך מכיון שהמקבלת אינה מבחינה בכך לעתים הגט ניתן בעל כרחה – מתוך ידיעה התורה שבאמת זכות היא לה. היחס לרצון הפנימי הוא ההסבר של הרמב"ם לדין של "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"^פ, שכל כפיה על פי תורה היא בעצם גילוי הרצון הפנימי (וכאן אפילו לא צריך שהאשה תאמר "רוצה אני"^פ – די בכך שהרצון נמצא בכח ובהעלם). ההשוואה בין נתינת הגט ("ספר כריתת" שמקשר את האשה לתורה) למתן תורה עצמו מתבטאת גם בענין הכפיה (לטובת המקבל) – שהרי גם במתן תורה "כפה עליהם הר כגיגית"^פ.

הפשט הוא הסוד

את ההסבר הארוך של המחבר להערה הקצרה ששמע מהרבי ר' בונם ביחס לפתיחת התנא דבי אליהו הוא חותם בהערה כללית לגבי דרך הלימוד של פרשיסחא: ומרגלא בפומיה דמרן [רבי שמחה בונם] ז"ל כי הפשט הוא עיקר הסוד, זהו ווארט שמאד מאפיין אותו. בכלל, אם רוצים להבחין בדרך עבודת ה' המיוחדת של פרשיסחא, מהיהודי הקדוש והללאה – זו עבודת ה' של שכל. לכן היתה כל כך הרבה התנגדות מזקני צדיקי הדור, שחשדו שעזבו את דרך

פה ע"ב ב"ב נג, א.

פו הלכות גירושין פ"ב ה"כ.

פז ויש בכך צד השהו לכך שגם בחופה בעולם הזה לא נשמע "קול כלה" בהבעת הסכמה למעשה הקידושין, אף שהוא ודאי תלוי ברצונה, ולכאורה היתה עדיפות לכך שתאמר זאת בפירוש – ואכמ"ל.

פח שבת פח, א.

פט ראה עוד שיעור י"ד אלול ס"ז.

צ זהר ח"ג רמח, א; תקו"ז תקון כא (סא, ב).

צא הובא משמו על ידי תלמידיו בריבוי מקומות: ישמח ישראל תרומה א. תפארת שמואל שבועות ח. שם משמואל בא תרע"ד (ובכ"ד). שפתי צדיק תצוה יח. שו"ת ארץ צבי ח"א סימן קכז. ימות עולם מערכתו אות יג.

כאלהו הנביא, אלא לקיים "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"^{צב}, להמשיך את ה"אויס וועלט" שלו בעצם (כולו היה דבוק בעצם האלקות, תמיד כל הימים) "אין וועלט" ממש. כך אפשר להסביר את הווארט שחלק משלשת הדברים שצריך להאמין על הבעל שם טוב הוא שאלהו הנביא לא זו מארבע אמותיו של הבעל שם טוב, עמד לפניו "כעבדא קמיה מריה" (ואף הלך בשליחותו)^{צא}.

בכל אופן, גם אליהו הנביא היה, בבחינה שלו, "אין וועלט, אויס וועלט":

והוא נאה דורש, ללמד גם כן לאדם לזכותו לזה, אחרי שיראה שהיה אדם בעולם הזה הגשמי וזכה לזה, ולזו הכוונה רשם שמו, ולכך פתח במילת 'ויגרש'. ויתקיים על ידו הכל בתחיית המתים ובביאת המשיח יבוא גם כן. כי כן יהיה בודאי בריאת אורו של משיח, כידוע שהמיתה נתקיים ונקנסה כנ"ל היא לזכות לזה כל ישראל, גם הקנס של היפך-החיים נועד בשביל "הקיצו ורננו... וארץ רפאים תפיל"^{צד} מלמטה למעלה, כמו שנפלו מלמעלה למטה – ותחית המתים באה על ידי אליהו הנביא (כמאמר רבי פינחס בן יאיר^{צה}), מבשר הגאולה.

ולכך הוא נאה לו לדרוש המאמר הזה בודאי, ולימד דעת שכל אדם יראה להשתדל בעבודתו הקדושה וילך מעלה מעלה, וממנו [מאלהו הנביא] יקח מופת חותך. ולכך הוא נשאר בחיים בעולם הזה המנוגשם גם כן ומעונו [העיקרי] בשמים כמו שהיה אדם הראשון קודם החטא.

עד כאן עיקר פירושו לענינו – שזכותם של הרבי רבי שמחה בונם והמחבר יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

וכל שיחתו ותורתו [של הרבי ר' שמחה-בונם] היה בדרך הזה, כמו התורה הקדושה בעצמה, שמדברת בדברים פשוטים וכוללת כל הסודות והרזין עד אין סוף, כידוע. בכך 'מצדיק' המחבר את כל מה ש'העמיס', באריכות ובהעמקה, על המלים הספורות ששמע מרבו.

פתיחת התנא דבי אליהו – חדגת אליהו הנביא

כעת חוזר לדברי התנא דבי אליהו כאן, ומקשר את הכל לענינו של אליהו הנביא עצמו: ואפשר שלכן התחיל אליהו זכור לטוב לדרוש בפסוק זה, אחרי שהיה במדרגת אדם שקודם החטא. והרוקח שחיברו ר' אליעזר מגרמיזא כתב שהוא ["ויגרש"] בגימטריא תנא דבי אליהו. הוא גם כן על דרך הלז, שהיה הוא במדרגה הלז כפי ספרו ממש ונתקיים בו כוונת הבריאה שהוא למעלה ולמטה בזה העולם ממש.

אליהו הנביא לא טעם טעם מיתה – כפי שהיה ראוי להיות לולי חטא אדם הראשון – ונתקיימה בו כוונת הבריאה, "שהוא למעלה ולמטה בזה העולם ממש", ה"אין וועלט, אויס וועלט" שדברנו עליו. אליהו עלה לשמים לגמרי, כבר כשהיה למטה. הוא, יותר מכולם, זכה לחזור מהמטה למעלה – לעלות מ"אין וועלט" ל"אויס וועלט". החידוש שלו הוא שהוא לא עזב לגמרי את המטה, את ה"אין וועלט" – הוא עדיין מסתובב כאן בעולם.

גם ב"אין וועלט, אויס וועלט" יש מדרגות: יש אחד שהוא "אין וועלט, אויס וועלט", אבל לא כל הזמן רואים אותו "אין וועלט" – רק לפעמים, אשרי מי שאלהו מתגלה אליו "אין וועלט". הוא נמצא, אבל עיקר ההתגלות שלו, כולל הגוף שלו, הוא רוחני, "אויס וועלט" – רק לפעמים הוא מתגלה ומתלבש למטה. אך יש אחד, הבעל שם טוב, שאצלו העיקר ה"אין וועלט". לכן לא רצה לעלות השמימה

צב בראשית ג, יט.

צג רמח אותיות ז – ראה ביאור הדברים (וגרסאות נוספות) באור ישראל ח"ג עמ' יג ואילך (ובנר ישראל עמ' 89 ואילך).

צד ישעיה כו, יט.

צה שה"ש רבה א, ט.

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לַדֶּרֶךְ

- ◆ פנימיות הבינה, השמחה, ממתיקה את הדינים הנמשכים מחיצוניות הבינה – וזהו סוד עבודת הרבי ר' שמחה־בונם מפרשיסחא.
- ◆ מעלת האדם נשארת גם לאחר החטא – לכן שמו לא משתנה.
- ◆ יסוד החסידות היא "ישראל אף על פי שחטא – ישראל הוא".
- ◆ תכלית ה"ירידה צורך עליה" היא שגם הירידה לעולם תצטרף לעליה אל מחוץ לעולם – "אין וועלט, אויס וועלט".
- ◆ ביציאה לגלות ה' משחרר אותנו מעול המצוות החיצוני – כדי שנתעצם עם הקשר הפנימי אליו.
- ◆ דווקא בגלות ניתן לעבוד את ה' שלא על מנת לקבל פרס.
- ◆ העובדה שמעיקר הדין ניתן לגרש אשה בעל כרחיה מעידה שהגירושין הם לטובה.
- ◆ בפנימיותו אף יהודי לא מוכן להתגרש מה' – לכן, מאז חרם דרבינו גרשום, לא ניתן לגרשו (וגם לא לשאת אשה אחרת על פניו).
- ◆ על הבעל לאהוב את אשתו כגופו – כי באהבתו הוא ממשיך לה חיים.
- ◆ מתן הגט, "ספר כריתת", הוא כמתן תורה – חיבור של האשה לתורה הנותנת לה חיים.
- ◆ גירושין ראויים על פי תורה מעידים על חוסר־התאמה בזיווג הראשון והתיקון בגירושין כפי תורת אמת מאפשר מציאת התאמה אמתית.
- ◆ בכל נישואין יש תיקון מסוים ובכל גירושין יש צער על הפירוד בין הדבקים.
- ◆ כשם שנישואין הם בהשגחה פרטית גם גירושין הם בהשגחה פרטית.
- ◆ הבעל המגרש הוא כפרעה המשלח את ישראל מעבודתו – כדי שיתחתנו עם זיווגם האמתי בהר סיני.
- ◆ לפני חטא עץ הדעת היה אדם הראשון ממוקד כולו בידיעת ה' (מודעות אלקית).
- ◆ חטא עץ הדעת הוא מודעות האדם לדרגתו שלו – מודעות עצמית – שמפסיקה את עצם הדבקות.
- ◆ בגן עדן קיום המצוות היה ברוחניות – אך אחרי החטא זוכים לקיום המצוות בגשמיות.
- ◆ על ידי היציאה מגן עדן והעבודה בגשמיות זוכים הצדיקים לעליה ביתר שאת.
- ◆ חיבור האשה לאיש הוא עליית העולם הזה לעולם הבא.
- ◆ בת בוגרת (מעל גיל 12.5) זקוקה להרבות בלימוד תורה עד שתמצא את בן־זוגה.
- ◆ הגירושין מחזירים את האשה להיות בחורה – מדגישים את מעלת הבחירה.
- ◆ כח הבחירה – המודגש אצל החוטא שמגורש מגן עדן – הוא הכח לחזור בתשובה.
- ◆ כל עונשי ה' הם "מתנה גמורה ובאהבה רבה".
- ◆ כפיה על פי תורה היא גילוי הרצון הפנימי – טובתו האמתית של האדם.
- ◆ בחב"ד ביארו את לשון הסוד ובפרשיסחא "הפשט הוא הסוד".
- ◆ אליהו הנביא זכה ל"אין וועלט, אויס וועלט" – לכן הוא המבשר את הגאולה ואת תחית המתים בה נזכה כולנו למדרגה זו.
- ◆ הבעל שם טוב זכה למדרגה העליונה של "אין וועלט, אויס וועלט".

קן צפור

ה' בעולם, ולשם כך צריך להיות "חכם ומבין" בחכמה-אבא ובינה-אמא. לנהוג במדת הבטול, פנימיות החכמה, ושמחה, פנימיות הבינה – ואז ימשיך בני וחיי מחכמה ומזוני מבינה, "עיני ה' אל צדיקים [מצד החכמה] ואזניו אל שועתם [מצד הבינה, אזניו לשון מזוני]" (כדברי הנועם אלימלך בגליון הקודם).

אך הכל תלוי "מדעתו", ומוסבר כאן שדעת היינו דבקות (הדבקות הראשונה בתורה היא "ודבק באשתו" ועליה נאמר "והאדם ידע את חוה אשתו", מכאן שידיעה היא דבקות), "דע את אלהי אביך ועבדהו" – עבודת ה' על ידי הדעת. "דע את אלהי אביך ועבדהו" הם דברי דוד המלך לשלמה בנו, תיקון המלכות על ידי הדעת, כמבואר שחלק המילוי של דעת, **דלת עין תו = מלכות**. דוד המלך היינו האמונה והדעת בהשגחה פרטית (כדברי הבעש"ט), וזה גופא צריך שלמה לדעת. והרמז: **דע את אלהי אביך ועבדהו יחד עם דוד שלמה = דוד פעמים דע**, העיקר לדעת את דוד.

מבואר כאן שהדעת היינו "דעת שלישית המכרעת", **דעת המכרעת שעולה דוד מלך ישראל חי וקים**, כנ"ל שדוד הוא סוד האמונה והדעת – הדעת מכריעה ומיחדת, ע"י הצדיק הדבוק באחד באמת, ואז יכול לדרוש במעשה מרכבה, שרש הריבוי (פני אריה לפני שור וכו').

דוד אמר "חצות לילה אקום להודות לך" – העולם הזה הוא "מחצה על מחצה" ודוד הוא

כתב הנועם אלימלך: כי יקרא קן צפור כו' יראה לפרש הדנה כל מעשינו ועבודתנו להשם יתברך ברוך הוא הוא להמשיך אותו להעולמות דהיינו שאנו מכנים את בוראינו ברוך הוא עיני ה' יד ה' # וח"ו לדמות אותו בשום דמיון בעולם אך העולמות נקראים כן והיינו כשהצדיק רוצה להמשיך לעולם איזה דבר הצורך דהיינו פרנסה צריך לעורר המדה הנקרא יד ה' וכן בכל דבר צריך לעורר המדה שאותו דבר שייך לה וכשהצדיק ממשיך את הבורא ברוך הוא להעולמות זה הוא היחוד # וזהו דאמרין בגמרא אין דורשין במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו פירוש אין דורשין להמשיך יחידו של עולם להביאו להמרכבה שלו אלא אם כן מי שהוא במדרגה הזאת להמשיך השפעות ממדת חכמה ובינה. מדעתו שהוא דעת שלישית המכרעת.

מעשה מרכבה של הצדיק

הצדיק עוסק ב"מעשה מרכבה" – ממשיך את הקב"ה לעולמות (שהם מרכבה לה') ומעורר את המדה שצריך לה, כמו מדת "יד ה'" כדי להמשיך פרנסה וכיו"ב, והמשכה זו נקראת יחוד. וזה "אין דורשין במעשה מרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו"^א – לדרוש במעשה מרכבה ביחיד היינו להמשיך את יחוד

ערוך ע"י יוסף פלאי מרשימת הרב מוצאי ה' אייר תשפ"א. א חגיגה פ"ב מ"א.

קן צפור = **מודעות** (לעלות ממודעות עצמית למודעות אלקית והתכלית להגיע למודעות טבעית, משיחית). **קן צפור** ר"ת **קץ**, "קץ שם לחשך" כאשר מגיע אור הבקו, צפור לשון צפרא וכן לשון צפירה (הקול המבשר את הקץ, "קץ בא... באה הצפירה"¹). **צפור** = **שלום**, ושלום במילוי, **שין למד וו מס** = **קן צפור**, "שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה", דרגת המשיח שנאמר בו "לסרבה המשרה ולשלום אין **קץ** [ר"ת **קן צפור**], ותכלית ברכת כהנים "וישם לך שלום" (ואז "ואני אברכם", ממוצע המלים **קן צפור** הוא **אברכם**).

"כי יקרא קן צפור לפניך" – "זה הדבר מוכן לפניך ותוכל לפעול", כלומר מעשה מרכבה מוכן ומזומן לפני הצדיק עליון, על דרך "כי קרוב אליך הדבר מאד" (שנאמר לבינוני של התניא). "לפניך" היינו גם לפנימיותו של הצדיק, בחינת פנים (ע"י העבודה של דעת ודבקות).

כאשר אנחנו "בדרך", בגלות ("כצפור נודדת מן קנה"), אז עיקר העסק הוא ב"מעשה בראשית" ולכן "אין דורשין בשנים", אין לבקש על שני דברים כאחד. לכן יש שאלה האם להתפלל על חסרון השכינה, האם, או על צרכי ישראל, הבנים, "בכל עץ [השכינה] או על הארץ [ישראל]". והמסקנה להתפלל על השכינה וממילא יומשכו כל ההשפעות לישראל, כי "האם רובצת על האפרוחים" להגן עליהם בגלות.

וכאן מגיע עיקר החידוש: יש עצה לפעול את שתי הפעולות גם יחד, "המחשבה על השכינה והתפלה על ישראל", להתפלל במחשבה (באתכסיא) על השכינה ולהתפלל בפה, בגלוי, על ישראל. וזהו "שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך", המחשבה היא להעלות את השכינה מעלה מעלה, ע"י מחשבות קדושות, ואז "הבנים תקח לך" להעיתר על טובות ישראל בגשמייות. העלאת השכינה היא דבר שאין לו סוף – כל פעם ליחד אותה בדרגה גבוהה יותר,

דעת המכריע לכף זכות. מחצה על מחצה היינו מאזנים שקולים של נצח והוד, וההכרעה היא מכח ההוד "להודות לך", הודאה מתוך דעת של "דע לומר תודה", סוד האות **דלת** של דוד ושל יהודה (שנקרא על שם ההודאה), תיקון השכינה "דלית לה מגרמה כלום".

כשהצדיק קונה את הדעת הוא גורם לקב"ה להיות "קונה הכל וזוכר חסדי אבות" – "דדא ביה [הדעת] כלא ביה [הכל]"², היינו היסוד, הצדיק-המשפיע, הנקרא "כל". ו"חסדי אבות" הם אברהם יצחק ויעקב שנאמר בהם "בכל מכל כל", סוד ציור האות ש"י" (אתא דאבהן), שלשת הקוים (חג"ת) היורדים ומתאחדים ביסוד.

מעשה בראשית של הצדיק

ממשיך הנועם אלימלך ש"מעשה בראשית" של הצדיק היינו שעוסק בתורה לשמה ומחדש בה ובוה נעשים "שמים חדשים וארץ חדשה"³ וממילא מתבטלות הגזרות הקודמות. אך "אין דורשים במעשה בראשית בשנים", אין מבקשים שני דברים כאחד כמבואר בגמרא⁴. במעשה מרכבה יש יחוד (הרכבה אמיתית), ולכן אין הבקשות מתאחדות כאחד, אבל בדרגה של מעשה בראשית יש עדיין פירוד ולכן אין לבקש שני דברים כאחד.

מעשה בראשית שייך לחכמה, "ראשית חכמה" ("בראשית" בחוכמתא), אך התכלית היא להגיע למעשה מרכבה שייך לבינה. פנימיות אמא, שער הנר"ן, כאשר "משה [ששרשו בחכמה] זכה לבינה".

היכל קן צפור

דורש הנועם אלימלך "כי יקרא קן צפור לפניך". קן צפור היינו המרכבה העליונה, עולמות עליונים, כנודע שמישיח נמצא בהיכל קן צפור.

ב נדרים מא, א.

ג כמבואר בהקדמת הזהר ה, א.

ד תענית ה, ב.

זהב שלמה

ביאורים בפירוש רש"י | פרשת כִּי־תֵצֵא

כנענים שבחוץ לארץ

לפרש "ושבית שביו" למסקנה: ושבית את השבוי שאותם גויים שבו מהכנענים (כ"כ הברטנורא ומלבי"ם), כמו בפרשת חקת "וישב ממנו שביו"^ב שפירושו שהכנענים שבו מישראל שפחה אחת שישראל שבו (כפירוש רש"י והרמב"ן שם).

והנה בפרשת שופטים כבר נאמר בעיר רחוקה שהשלימה "והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך", ופירש רש"י שם "אפילו אתה מוצא בה משבעה אומות שנצטוית להחרימם אתה רשאי לקיימם" (והלימוד הוא מהריבוי "כל העם הנמצא בה"), דהיינו שדין "לא תחיה כל נשמה" אינו נוהג בכנענים שבחוץ לארץ. אם כן, קשה, מה הצורך שוב בלימוד אצלנו "ושבית שביו, לרבות כנענים שבתוכה" והרי כבר למדנו דין זה בפרשת שופטים!

תירץ הרא"ם: צריך לימוד אחד לעיר שהשלימה (בפרשת שופטים) ולימוד אחד לעיר שלא השלימה (אצלנו). כיון שאפשר לומר שדוקא בעיר שהשלימה שאנשיה כפופים תחתינו הקל הכתוב בכנענים שבתוכה, ואפשר לומר להיפך שדוקא בעיר שלא השלימה שבה הזכרים ממילא נהרגים שהם "עיקר עבודה זרה" אזי הקל הכתוב בנשים. והגור אריה תירץ: כאן מדובר ביפת תאר ולכן צריך היתר מיוחד שיכול

כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֲיִבֶיךָ וְנָתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ.

כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר **ושבית שביו** שהרי כבר נאמר 'לא תחיה כל נשמה'. ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכה ואף על פי שהם משבעה אומות.

"במלחמת הרשות הכתוב מדבר...". כלומר, בסוף פרשת שופטים נאמר לגבי מלחמה בעיר רחוקה שלא השלימה "והכית את כל זכורה לפי חרב", ואילו בערי א"י נאמר שם "רק מערי העמים האלה [שבעת העממים]... לא תחיה כל נשמה". ממילא, אצלנו מדובר דווקא במלחמת הרשות מחוץ לגבולות הארץ, שהרי בתוך הארץ אין שבי כלל אלא "לא תחיה כל נשמה".

וממשיך רש"י "ושבית שביו, לרבות כנענים שבתוכה ואע"פ שהם משבעה אומות". ומקורו בספרי, וכיוצא בזה בגמרא סוטה (לה, ב). כלומר, אם במקום מסוים שכבשו ישראל בחוץ לארץ יש גם כנענים מותר לקחת מהם בשבי, ואינם בכלל הציווי "לא תחיה כל נשמה" (אלא רק הזכרים נהרגים, כמו בערים הרחוקות, אבל הנשים והטף נלקחים בשבי). ומדברי רש"י בגמרא נראה שהלימוד הוא ממה ש"ושבית שביו" מיותר, שהיה אפשר לכתוב רק "ונתנו ה' אלהיך בידך. וראית בשביה אשת יפת תאר"^א. ולפי זה יש

א ובגור אריה פירש שהיה לו לומר "ושבית ממנו". ובלבוש פירש שהיה לו לומר "ושביתם".

ב במדבר כא, א.

ג שם ואצלנו.

נערך ע"י יוסף פלאי מרשימות הרב.

ישראל^ל) וכנענים שבחו^ל מקבלים, אך ממילא משמע שגם כשלא השלימו אין בכנענים שבחו^ל את הדין המיוחד של "לא תחיה כל נשמה". יתרה מזו, יתכן שאפילו איסור "לא תתחתן במ", לשיטה שנוהג בשבע אומות בלבד^ט, נוהג רק כשהם בארץ ואנו מצווים כלפיהם ב"לא תחיה כל נשמה", אבל בחו"ל אין בהם איסור זה (ולכן הותרה יפת תאר גם מכנענים שבתוכה!) וצריך לתת טעם, מדוע דין "לא תחיה" הוא

דוקא כשהכנענים נמצאים בארץ ישראל. ולכאורה הטעם מפורש לפי מה שנאמר בפרשת שופטים "לא תחיה כל נשמה. כי החרם תחרימם... למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות", דהיינו כדי שלא יחטיאו את ישראל בעבודה זרה וכו' (כיון "שהם היו שרש עבודה זרה ויסודה הראשון"), וכן כתב רש"י בגמרא "כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים" – וזה שייך בכנענים שבארץ ישראל ששם יושבים בני ישראל ולא בכנענים שבחו"ל. אלא שטעם זה מספיק לכנענים שבחו"ל, אבל בפרשתנו מדובר על שבי שלוקחים לעבדים ולשפחות ויהיו עמנו בארץ ישראל^כ (בדומה לאשת יפת תאר שלוקחים לאשה) – ואם כן מדוע דינם שונה מכנענים שבארץ?

ויש לומר שגדר העם משתנה לפי המקום בו הוא נמצא. כשהכנענים יצאו לארץ אחרת אזי שינוי המקום הוא כשינוי צורה ומהות עבורם וכבר אינם בגדר כנענים. דהיינו שהמקום של הכנענים ב"ארץ כנען" הוא שגורם לקליפה המיוחדת הנאחזת בהם שבגללה נצטוונו "החרם

ח וראה שם ברמב"ן (פס' י), וברא"ם שם שביאר באריכות שיטת רש"י (וכן בדבריו בבמדבר כא, כב), ובלחם משנה הלכות מלכים פ"ו, ואכמ"ל.

ט ראה יבמות כג, א שנחלקו התנאים בזה, ומחלוקת הפוסקים בטור אהע"ז ס' טז. וראה אנצ"ת ערך גוי (ד"ה באישות).

י סהמ"צ מ"ע קפז.

יא וראה ספרי דבי רב שלכן צריך את הלימוד "לרבות כנענים שבתוכה" ולא מספיק בלימוד בפרשת שופטים הנ"ל, "דלא נימא השתא מיהא שמוליכם להיות עמהם בארץ צריך להרגם למען אשר לא ילמדו אתכם".

לקחתה לאשה אע"פ שהיא משבעת העממים שנאמר בהם "ולא תתחתן במ". וכן להיפך, אי אפשר ללמוד מיפת תאר למקום אחר כי היתר יפת תאר כולו חידוש "כנגד יצר הרע" (וכיו"ב כתב הלבוש).

מכל מקום, עולה מרש"י שבמלחמת ארץ ישראל אין היתר יפת תאר כלל, ואע"פ ש"לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע" אין זה דוחה את דין "לא תחיה כל נשמה"^כ (אמנם בדעת הרמב"ם יש אחרונים שמדייקים שיפת תאר הותרה גם משבעת העממים בארץ ישראל^כ).

שינוי הדין בשינוי המקום

עולה מכל זה שדין "לא תחיה כל נשמה" נאמר רק בשבעת העממים כשהם נמצאים בארץ ישראל, ולא כשהם בחוץ לארץ. ויש לזה שני לימודים, "כל העם הנמצא בה" (בפרשת שופטים) "ושבית שביו" (אצלנו).^ד

וכן מבואר בגמרא סוטה שהלימוד "ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכה" הוא כדעת רבי שמעון, שכנענים שבחוץ לארץ אם חוזרים בתשובה מקבלים אותם, ופירש רש"י "אותם שבתוך גבולם נצטוו להחרים כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים, אבל אתם היושבים חוצה לה אם אתם חוזרים בתשובה נקבל אתכם, ושביתוכה אין מקבלים שמחמת יראה עושיין". ועוד כתב "לא היו העומדין חוץ לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה". והנה בגמרא שם מדובר כשהשלימו, שהכנענים שבא"י אין מקבלים אותם כשרוצים להשלים (כפשטות רש"י בפרשת שופטים שאין קוראים לשלום במלחמת ארץ

ד כלשון התוספות בסוטה לו, א "דאע"ג דאיכא יצר אמר 'לא תחיה' אפילו במקום יפת תאר".

ה מרכבת המשנה הלכות מלכים פ"ו. לכל זה ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך יפת תאר עמ' טז"ח, וש"נ.

ו אמנם ראה בספר החינוך מצוה תקכח שכתב "בכל מקום שהם", ואכמ"ל.

ז כל העם הנמצא בה = משיח (נחש), אם לא השלימו הם נחש ואם השלימו הם משיח.

שבפועל נמצאת במקום הקביעות, וממילא יש לומר לאידך גיסא שפריש ממקום הקביעות הוא כשינוי בגוף הדבא, ודוק (וכן יש לסייע מדין כנענים שבחו"ל לדעת הפוסקים הנ"ל ששינוי צורה הוא כשינוי מקום)¹¹.

ובסגנון קצת אחר: התבאר במקום אחר¹² שבכל הדינים שנאמרו בתורה באומה מסוימת – כמו איסור עמוני ומואבי לבוא בקהל, דין מחיית עמלק ומצות החרמת שבעה עממים – יש לדון האם האיסור הוא "בגדר כלל" או "בגדר פרט" (לשון הרוגאטשובר). ואם נאמר שעיקר האיסור הוא בגדר כלל, אזי יש לומר בפשטות שכאשר האומה איננה במקומה היא מאבדת את שמה, וכן היחידים מאותה אומה שיצאו לארץ אחרת כבר אינם נידונים כבני אותו העם¹³.

ובדרך אחרת: האבני נזר¹⁴ מביא בדעת הרמב"ם שלא מנה מצות ירושת הארץ מפני שהדבר נכלל במצות "החרם תחרימם" שהיא "כדי שאנחנו נשב בארץ" (ומוכיח זאת ממה שבאגרות של יהושע בן נון נאמר "הרוצה לפנות יפנה" וכך עשה הגרגשי¹⁵). ולפי זה, מובן שבחו"ל אין מצוה מיוחדת כלפי שבעת העממים.

יח – כמובן שזה אינו הכרח גמור, וודאי יש הבדל בין הדינים. יט – מאמר "זכר עמלק" בספר עץ פרי. וראה שם שיש מקום לחלק בזה בין כנענים לעמלק.

כ – ולפי זה מה שכתוב במשנה (ידים ד, ד) שגר עמוני מותר בגלל שסנחריב בלבל את האומות, היינו שגם אם נדע בוודאות שהוא מזרע עמון מכל מקום שם 'עמוני' בטל. אמנם בספר עץ פרי (עמ' שחישט) התקשינו למה הגמרא (ברכות כח, א) הוסיפה לזה את הטעם "כל דפריש מרובא פריש", והרי ההיתר אינו בגלל שאנו תולים שבא מן הרוב (ונדחקנו קצת בזה). אך כעת יש לפרש בכוונת הגמרא שדין כל דפריש הוא ששינוי מקום הוא כשינוי צורה ומהות (כנ"ל לפי הבינת אדם), וכן העמונים משענה שגלו מארצם נחשבים כאומה אחרת (והם כמו 'אזרחי העולם'. ואפשר להוסיף: כעת כשהם אזרחי העולם הם נחשבים כשייכים לרוב האומות, המתורות לבוא בקהל, וזהו "כל דפריש", ודוק).

כא – יו"ד תנד אות ו.

כב – ירושלמי שביעית פ"ו ה"א. מובא ברמב"ם הלכות מלכים פ"ו ה"ה.

תחרימם". הרי מכמה מקומות בתורה עולה שהקב"ה נותן לכל אומה את הארץ המיוחדת לה (כמו בתיאור התחלקות האומות בפרשת נח, "מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם"¹⁶, "בהנחל עליון גוים... יצב גבלת עמים"¹⁷) וממילא מסתבר שרק כאשר יש לאומה את ארצה היא נחשבת אומה (ובמושגי החסידות: יש נקודה־קו־שטח, רק כאשר האומה בארצה היא בבחינת פרצוף ושטח).

ולגבי הכנענים בפרט: הרי הם ישבו בארץ המיועדת לישראל, שהיתה בידם כפקדון¹⁸, ונקראת "ארץ כנען", אז התקיים בה "והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו'" ואחר כך כשבאו ישראל לארץ נעשה אור, "ויהי אור", "ברישא חשוכא והדר נהורא", כדברי רש"י הראשון על התורה "ברצונו נתנה להם [לכנענים] וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו"¹⁹.

ועל דרך ההלכה, מצינו כיוצא בזה בדיני רוב, בהבדל בין קבוע לפריש: כשהספק נולד במקום הקביעות או ספק לחומרא אך חתיכה שפירשה ממקום הקביעות ונמצאת במקום אחר אזי הולכים אחר הרוב²⁰, דהיינו ששינוי המקום גורם שנדון על החתיכה בפני עצמה. יתירה מזו, יש דעה בפוסקים²¹ שאם חתיכה אחת השתנתה מהאחרות אזי היא נחשבת כ"פריש" אע"פ

יב – בראשית י, ה.

יג – דברים לב, ח. ובחזקוני "שהנחיל לכל אומה ואומה את נחלתה".

יד – כמו שמבאר הרמב"ן בראשית י, כ. וראה עוד רמב"ן ויקרא יח, כה שלכל האומות בכל הארצות יש שבעים שרים, מלאך ממונה, ואילו ארץ ישראל היא נחלת ה' בהשגחה ישירה ולכן מתאימה לעם ישראל. ומכל מקום, גם לכנענים היה שר, כמו שכתב רבינו בחיי בפסוק "והכנעני אז בארץ" (בראשית יב, ו).

טו – אכן, מאז שהסתלקו הכנענים ונכבשה הארץ לפני ישראל, אזי היא נעשית שלנו לגמרי לעד ולעולם, ואין מציאות של עם אחר בארץ כלל, כמו שמבאר הרבי בלקוטי שיחות ח"ה פרשת בראשית שיחה א.

טז – כתובות טו, א ועוד.

יז – בינת אדם שער הקבוע סימן י, ע"י"ש.

פרקי אבות

פרק א', משנה א'

סייג לתורה

מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסְרָהּ לַיהוֹשֻׁעַ,
וַיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים,
וְנָבִיאִים מִסְרֻוֹהָ לְאַנְשֵׁי כְנָסֶת הַגְּדוּלָּה.
הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים,
הֵווּ מֵתוֹנִים בְּדִין,
וְהֵעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה,
וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה.

"משה קבל תורה מסיני", זו החוויה הישירה של מתן תורה, הנמשכת ממשה רבינו ועד אנשי כנסת הגדולה, יראה עילאה ובטול עצמי, כנגד החכמה, בשם הוי"א.

לאחר מתן תורה נדרשת עבודה של האדם לקלוט נכון את האור הגדול. בשלב הראשון, האדם צריך להתבונן בחוויה שעבה, להבין שמצד עצמו הוא רחוק מחוויה זו ולהגיב בהתרחקות זהירה. עבודה זו שייכת לבינה, הראשונה בשם הוי". עבודת התבוננות זו השומרת מפילה מקבילה להוראה הראשונה של אנשי כנסת הגדולה "הוו מתונים בדין" – מתוך הרגשת הדיין את מעלת התורה, ואת ריחוק דעתו העצמית ממנה (כל עוד אין לו סיעתא דשמיא), הוא מעמיק שוב ושוב בפרטי כל דין ומייקר "דין פרוטה כדין מאה".

בשלב הבא, כאשר מדובר על עולם המדות,

הרגש (כנגד אות ו בשם הוי"), יש חשש שהאדם יתמכר לצד החיצוני של החוויה. כך נדרש "וכל העם ראים את הקולת... וירא העם וינעו ויעמדו מרחק" – "וכל העם ראים את הקולת" מתוך בטול גמור, אבל "וירא העם וינעו" זו תגובת הערב רב (והערב רב שבתוך כל אחד), כאשר נעלמת ההתייחסות לדבר הנראה עצמו והדגש הוא שאני הרואה, שאז מתרכז האדם בסיפוק הרגשי ומתנועע כדי להלהיב את עצמו, וכך הוא מרחיק עצמו מהחוויה האלקית הטהורה, "ויעמדו מרחק". לזה שייכת ההוראה "והעמידו תלמידים הרבה" – להסיר את ההגבלות בלימוד ולפתוח את שערי בית המדרש בפני כולם, גם מי שנראה ש"אין תוכו כברו". עם התלמידים המובחרים וה'מיוחסים' אפשר להגיע לחוויית לימוד והתרוממות רוח (שטייגערן ישיבת חיצוני), אך פתיחת השערים בפני כל היא האמת הפנימית, ללא קישוט חיצוני, ודווקא היא המביאה להעמדת התורה, כאשר גם הרב עצמו מרוויח מריבוי התלמידים שהרי "מתלמידי יותר מכולם".

השלב האחרון הוא הרובד המעשי, כנגד המלכות, ה תתאה בשם הוי". לאחר שאדם ניצל משקיעה בחיצוניות החוויה, הוא מחפש תכלית מעשית לחוויה שעבה. לבסוף מבין האדם שהעוצמה הטמונה במצוות ובתורה שניתנו בהר סיני היא 'גדולה עליו', אין בו כח לממש בעולם את העוצמה הזו – ולכן הוא חייב לעשות סייג לתורה. כך מתפרש בדרך נוספת "ויעמדו מרחוק" – כדי להעמיד-לקיים את דברי התורה יש לעשות סייגים והרחקות נוספים. זו התחלת התורה שבעל פה, שדווקא היא מאפשרת לתפוס את דברי התורה ולהפנימם עד שיבואו לידי קיום בפועל ממש.

הסיפור החסידי

רבי בונים מפשיסחא | ענוה?

רבי שמחה בונים בונהרד מפשיסחא נולד בשנת תקכ"ז לאביו רבי צבי הירש. כבר בילדותו התגלה כעילוי ונשלח על ידי אביו ללמוד בישיבה במטרסדורף שבהונגריה, וכן אצל ר' מרדכי בנט בעיר ניקלשבורג. לאחר ששב לפולין, נישא לרבקה בת ר' משה מבנדין. לאחר חתונתו, התקרב לחסידות בהשפעת רבי משה לייב מסאסוב והמגיד מקוז'ניץ, ונעשה לחסיד קוז'ניץ נלהב. רבי שמחה בונים נודע כחכם ומלומד גדול, והתפרנס מעבודתו כרוקח גם בעת שכיהן כאדמו"ר. בצעירותו עסק במסחר, וניהל את עסקיה של הגבירה המפורסמת תמר'ל ברגסון. בעבודתו זו השיב בתשובה רבים מן הסוחרים המתבוללים שפגש במערב אירופה, לאחר שהתיידד עם ונראה כאחד מהם. לאחר תקופה בקוז'ניץ, עבר רבי שמחה בונים להסתופף בצל החוזה מלובלין ותלמידו היהודי הקדוש מפשיסחא. בשנת תקע"ד נפטר היהודי, ורבי שמחה בונים מילא את מקומו בפשיסחא. בתקופתו התרבו התלמידים בבית מדרשה של פשיסחא, אך גם גברה ההתנגדות לשיטתה השכלתנית, עד לפיוס שנערך בעת 'החתונה הגדולה באוסטילא' (לנכד ה'אוהב ישראל' מאפטא). רבי שמחה בונים נפטר בי"ב באלול ה'תקפ"ז ונקבר בפשיסחא. ליקוטי תורתו נדפסו בספרים "קול שמחה" ו"קול מבשר".

אמר להם הכומר: אל תשכחו לספר לרבי שלכם מה שראיתם פה... באותה שניה הם תפסו שהכל היה שקר מוחלט, הכל היה בשביל להתפאר איך הוא מתנהג, ובאותו רגע בטלו את הקטרוג בשמים. הלקח הראשון מהסיפור, הוא הזהירות משפלות של שקר המכונה בחסידות "קליפת ראומה". למה, שהוא הביטול, מצטרף הראו: ראו כמה מה יש בי, עד כמה אני ענו ובטל. המלכות דאצילות היא ענוה ושפלות, ואליה נצמדת כטיפיל 'ראומה'. דווקא מי שמבין עד כמה נעלית הענוה, מסתכן בלדתום אותה לגדלות אישית. אולם מהסיפור עולה גם שאלה מתבקשת: מה ההכרח להפריך את תדמית הכומר כדי לבטל קטרוג בשמים? הקדוש ברוך הוא, בוחן כליות ולב, צריך את הצדיק שיגלה לו את תעלומות גאותו של הכומר?

ככלל, מתעוררים הקטרוגים בשמים על

פעם אחת, בדורו של הרבי ר' בונים, ספרו על כומר אחד שהיה ענו ושפל למופת. כל כך היה ענו, שהתעוררו דינים קשים על עם ישראל: איך יתכן כומר שענו ושפל יותר מכל היהודים? הרבי ר' בונים קבל את המסר הזה מהשמים, ושלח קבוצה מתלמידיו הטובים שיתארחו אצלו ויתהו על קנקנו. התלמידים הגיעו ודפקו בדלת, ומיד כשאמרו מי שלח אותם נפל הכומר על פניו בפניהם. כשנכנסו התחיל לצחצח להם את הנעלים, ולרחוץ את הרגלים שלהם, וכל מיני מעשה שפלות מופרזה שרק ענו יכול לעשות. ככה זה נמשך כמה ימים, ובכל יום הגדיל לעשות בעניני שפלות וענוה עד שהתלמידים לא ידעו מה לעשות. הרבי שלח אותם רק לתהות על קנקנו, ואין להם יותר מה לעשות, אז נפרדו ממנו ובאו ללכת. כשיצאו

מסר משמים על כומר שכל כך שומר את בריתו עד שזה מעורר קטרוג עצום על עם ישראל, שאף יהודי לא שומר את הברית כמוהו. נזדמן אותו כומר ליד בית המדרש ויצא אליו הבעש"ט ונכנס עמו בדברים. שהבעש"ט שאלו מדוע אינו מתחתן. וענהו הכומר שאסור לו לפי טענות. והחל הבעש"ט לשכנעו שעל כל פנים לעת זקנתו ראוי לו שישא אשה ויוליד בנים. וטען הכומר שאם כן לא ראוי לו לישא נחותה. אז סיפר לו הבעש"ט שישנו שר אחד ולו בת יפת תואר ובודאי יתרצה לתתה לאיש נכבד שכמותו. ונכנס הדבר בלבו של הכומר ונתאוה לה מאוד עד שבא לידי קרי. ובזה בטל הקטרוג ונגש הבעש"ט לתפילת כל נדרי.

גם בסיפור הזה, יש ביטול של קטרוג המתעורר ממצואות חיצוניות. ההבדל הוא, ששמירת הברית היא כביכול נתון אובייקטיבי פשוט, ולא רגש סמוי וסובייקטיבי. הכומר אכן לא ראה קרי מימיו ואף השקיע מאמץ לשם כך. אולי לכן, נדרשה התערבות הבעש"ט עצמו ולא די בתלמידים. כאשר הבעש"ט מכשיל את הכומר, נחשפת האמת לאמיתה: כל ההשקעה וההצטיינות היו לשם הרגשת התעלות, בדומה ל'ראומה' של הכומר בסיפור הראשון.

זהו תפקידו של הצדיק: לגדל את תלמידיו ואת העולם כולו להסתכלות בוגרת ומעמיקה יותר, מ"מוחין דקטנות" חיצוניים ל"מוחין דגדלות" פנימיים ואמיתיים. כאשר יש נתק בין הפנימיות לחיצוניות, החיצוניות הופכת לקליפה וקטרוג. כאשר הפנימיות גוברת על פער כזה, יכולים גם בעלי מוחין דקטנות להתבגר ולהבחין באמת הנסתרת.

ידי המלאכים. אם ה' יראה ללבב, הרי הם אינם כאלה ונוטים שלא להבחין בין פנימיות לחיצוניות ובין ענוה להתענוות שקר. אך גם על כך אפשר לשאול: אם הסתכלות המלאכים איננה אמיתית, מדוע היא מעוררת קטרוג אלוקי? אלא שהמלאכים הם בעצם השיקוף (או המקור) להסתכלות של המציאות כולה על ענוה, גאווה והקשר בין ה' לעולם. עיסוקם של המלאכים הוא בביטוי החיצוני של ה' יתברך ולא בו עצמו. כך גם תלמידי רבי בונים, כשהם פוגשים בכומר, לא יודעים להבחין בגאווה הנסתרת עד שהוא עצמו חושף אותה.

ניתן לומר, כי היחס בין הקדוש ברוך הוא למלאכיו דומה ליחס בין הצדיק ותלמידיו: הראשונים יודעים את האמת, אך להסתפק בכך אי אפשר מפני שהאחרונים מהווים חלק חשוב מהעולם שמנסה ה' או הצדיק ליצור. התלמידים הם המקבלים את תורת הרב ומממשים אותה, והמלאכים מבטאים בעולם את המידות האלוקיות.

הקטרוג השמימי מבטא את הצרימה שקיימת לכאורה, בין הענוה המופתית של הכומר לזו החסרה של היהודים. כפי ש"הלל מחייב את העניים" בהתמסרות שלו לתורה מתוך קושי, מחייב לכאורה הכומר את עם ישראל כולו להתנהג בענוה כשלו. כדי להסיר את התביעה, מחדד רבי בונים את ההבדל בין ענוה אמיתית המייחסת משמעות לזולת, ובין ענוה מזויפת המנצלת אותו לצורך התנשאות סמויה. סיפור דומה ואף חריף מזה מסופר על מורנו הבעש"ט: פעם אחת קודם תפילת כל נדרי קבל הבעש"ט

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

עבודה בסביבה מעורבת לרוק

אני עוסק בתחום המחשבים ועדיין לא נשוי. בעבר עבדתי בחברה מעורבת, אך בשנים האחרונות אני מלמד את הנושא בקבוצות של בנים בלבד. כעת הוצעה לי שוב עבודה במחשבים באופן הקודם. מחד, אני מרגיש שאני משלם מחיר נפשי על עבודה בסביבה מעורבת ונדרש ממני מאמץ לחזור כל פעם לעבודת ה' נקיה. מאידך, מעבר לקידום והרחבת הכלי לפרנסה, אני מעוניין לפתח אצלי את היכולת להרחיב את הגבול ולהגיע גם לסביבה שמחוץ לחממה השמורה. אודה לעצת הרב בנדון.

מענה:

עצתי שעד שתזכה – בקרוב ממש – להקים בית נאמן בישראל, לא רצוי שתימצא באופן אינטנסיבי יום-יום בסביבה מעורבת. צריך לחפש

(ולמצוא) את השידוך, הזיווג האמיתי מן השמים, ממקום נקי של תורה. יהי רצון שתזכה ל"אשה יראת הוי' היא תתהלל", ולשם כך עליך להתחזק בעצמך ב"יראת הוי'" (שעולה תורה הוי' כנודע, יראת הוי' טהורה שבאה על ידי לימוד תורה בכלל ולימוד פנימיות התורה בפרט).

כמובן שזכות גדולה מאד לצאת מארבע אמות כו' כדי לקרב בנים (רחוקים לעת עתה) בתשובה וללמדם תורה. תבשר בשורות טובות.

רפיון באלול

חדש אלול כבר כאן אבל אני קצת ברפיון – אין לי כל כך כח ללמוד ואני מוצא את עצמי שוקע יותר בעבודות ועסקנות. אשמח לעצת הרב.

מענה:

עכשיו הזמן לפגוש את המלך

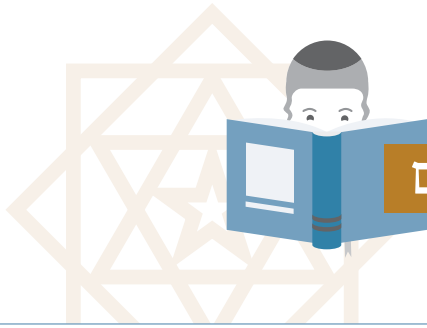
בשדה. הרבי אומר שכל פעם שאומרים ברכה – ברוך אתה הוי' – פוגשים את המלך. נסה לכוון כך בברכות שאתה אומר. המשך חדש שמח!

מעבר לדירה גדולה יותר

ב"ה יש לנו כעת האפשרות הכלכלית לעבור לדירה גדולה יותר, שתתאים לנו הרבה יותר (ובהתאם גם יקרה הרבה יותר). האם הבחירה ברווחה גשמית יכולה חלילה לנכות מזכויותינו? האם כדאי להוציא את הכסף ולקוות שהוא יהיה כלי לעוד שפע? נשמח לעצת הרב בנוגע לעסקה, ואם העצה חיובית – לברכת הדרך.

מענה:

בהחלט זקוקים לדירה יותר גדולה, המרחיבה את דעתו של האדם לתורה ועבודת השי"ת. ברכה להצלחת העסקה, בשרו תמיד בשורות טובות!

המדור מוקדש לזכות: הרכה הנולת
 אדל לבי תח' מזרחי - א' אלול.
 שתגדל להיות חסידה יר"ש ולמדינת

אָנְכִי וְהֵילָדִים

הַמְדוֹר לִילְדֵי יִשְׂרָאֵל

חֲזָל בְּרַחֲמִים

זֶה עוֹד לֹא מִסְבִּיר מָה הַמֵּיחָד פֹּה, יֵשׁ עוֹד יְלָדִים בְּפֶתַח שְׁנוֹלְדוֹ לָהֶם הַשָּׁנָה אַחִים. אָבֵל כְּאֵן הַסְּפוֹר שׁוֹנָה. לְחֲזִי אֵין אַחִים אוֹ אַחֲיוֹת, הוּא בֶן יָחִיד. הַשְּׂמִחָה בְּלֶדֶת בֶּן נוֹסֵף לְמִשְׁפָּחָה קְרִנָּה מִמָּנוּ, וְלָכֵן לֹא פְּלֵא שְׁלִמְחָרֶת הַלְּדָה הַגִּיעַ חֲזִי עָמוּס בְּחִבְלוֹת סְפָרִיּוֹת. לְמִי הוּא חֶלֶק? לְחַבְרֵי הַפֶּתַח – בְּרוּר, אָבֵל הוּא לֹא הִסְתַּפֵּק בְּכֹה. בְּהַפְּסָקוֹת הוּא עֶבֶר בְּכָל הַפְּתוּת, יֶלֶד יֶלֶד, וְחֶלֶק לְכָלֵם מִהַשְּׁלָל. מִמֶּשׁ חִפְשׁ לְמִי לְתֵת. תִּאֲמִינוּ לִי, יֵשׁ יְלָדִים מִכְּתָה א' שְׂאֵפְלוּ אֶת שְׂמֵם הוּא לֹא מִפִּי, אָבֵל הָעֵבֶדָה הַזֶּה לֹא הַפְּרִיעָה לוֹ. הוּא פְּשׁוּט נִהְנָה לְחֶלֶק. בְּחֶלֶקֶת הַסְּפָרִיּוֹת חֶלֶק חֲזִי אֶת רְגִשׁוֹתָיו וְשִׁתְּף אֶת כָּלֵם בְּשִׂמְחָתוֹ.

אֶת הַסְּפָרִיָּה שְׂקִבְלִיתִי מִמָּנוּ דְּחַפְתִּי לְפִיס וְהִמְשַׁכְּתִי בְּשִׁגְרַת הַיּוֹם. בְּכָל זֹאת, בְּסוֹף הַכָּל סְפָרִיָּה. אַחַר הַצָּהֳרַיִם, כְּשִׁחְזַרְתִּי הַבֵּיתָה בְּתָם יוֹם הַלְּמוּדִים, פְּתַחְתִּי אֶת דְּלֶת הַכְּנִיסָה וּמִצָּאתִי אֶת מוֹיִשֵׁי הַקֶּטָן בְּפָנִים עֲגוּמוֹת. "מָה

חֲדָשׁ אֵלּוּל כְּבָר בְּעִצּוּמוֹ וְעִמּוֹ הָאֶרֶת יֵג מְדוֹת הַרְחֲמִים שְׂמֵאִיר לָנוּ ה', הַמְּלֹךְ הָאֵהוּב, שְׂכָבָר מִמֵּתִין לָנוּ בְּשִׁעָה. בְּפֶרֶשׁה שְׁלָנוּ הוּא מִפְּגִישׁ אוֹתָנוּ עִם מִצְוָה שְׂכָל בְּלָה רַחֲמִים – מִצְוֹת שְׁלוּחַ הַקּוֹן. אָנוּ מְזוֹהָרִים שְׁלֵא לְטַל אֶת הַגּוֹזְלִים הַרְכִּים אוֹ אֶת הַבִּיצִים בְּשָׁעָה שְׂאֵמָם צוּפָה בְּצַעַר בְּנַעֲשָׂה. עֲלִינוּ לְהַקְדִּים וּלְשַׁלַּח אוֹתָהּ מִהַמְקוֹם.

שְׁלוּחַ הַקּוֹן אֵינָה הַמִּצְוָה הַיִּחִידָה הַקְּשׁוּרָה עִם בְּעֲלֵי חַיִּים שְׂמַעוֹרְרֶת אֶצְלָנוּ אֶת מֵדֶת הַרְחֲמִים עֲלֵיהֶם. עֵיוֹן מְדַקְדֵק בְּסִפְרֵי מִנְּגוֹן הַמִּצְוֹת מִצְבִּיעַ עַל שְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה (!) מִצְוֹת כְּאֵלוֹ. לְדַגְמָה: מִצְוֹת פְּרִיקָה מִבְּהֵמָה עֲמוּסֶת מִשָּׂא, אֲסוּר אֲכִילַת אֶבֶר מִן הַחִי לְפָנֵי שְׁחִיטָתוֹ, הָאֲסוּר לְשַׁחַט בְּהֵמָה וּבְנָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְעוֹד.

בְּחֶלֶק וְהֵילָדִים

חֲזִי הַגִּיעַ הַיּוֹם לְכְּתָה עִם פָּנִים קוֹרְנוֹת. לֹא שְׂמַעְתֶּם? נוֹלַד לוֹ אֶת. אָבֵל

לְעַמַּת זֹאת, הַנְּתִינָה שְׁלִי בָּאָה מִמְּקוֹם שׁוֹנֶה, מִמְּקֹד יוֹתֵר. אֲנִי מְאוֹד אוֹהֵב אֶת מוֹיִשֵׁי הַקָּטָן, אָבֶל הַרְגֵּשׁ שֶׁהַתְּעוֹרֵר הַפְּעַם אֵלָיו הָיָה שֶׁל רַחֲמִים. כְּמוֹ בְּאַהֲבָה, גַּם רַחֲמִים גּוֹרְמִים לִי לְהַעֲנִיק וְלִתֵּת, אָבֶל לֹא סֵתֵם כָּךְ. אֲנִי נוֹתֵן לְמִי שֶׁחָסֵר לוֹ. הָאֲהָבָה וְהַהֲזָדָהוּת שְׁלִי כְּלַפְּיוֹ גּוֹרְמוֹת לִי לְהַרְגִּישׁ אֶת הַצָּרָה שְׁלֹו אֲצִלִי בְּלֵב, כְּאִלּוֹ אֲנִי וְהוּא בְּאוֹתָהּ הַבְּעֵיָה. הַסִּפְרִיָּה שֶׁעֲבָרָה מִכִּיסִּי אֶל יָדוֹ שֶׁל מוֹיִשֵׁי מִשְׁמֶשֶׁת לְמַעֲשֵׂה חֶבֶל הַצָּלָה הַמְּשִׁתְּלִשֵׁל מִמֶּנִּי אֵלָיו, וּמֵאַפְשָׁר לִי לְחַלֵּץ אוֹתוֹ מֵהַמְּשִׁבֵּר שֶׁפָּקַד אוֹתוֹ. אוֹלֵי זֶה נִשְׁמַע מִצָּחִיק. בְּסֵךְ הַכֵּל לֹא קֶבֶל עֲנָבִים. אָבֶל אֲצִלּוֹ הָעֲנָבִים כָּרְגַע הֵם כָּל עוֹלָמוֹ. וְאֲצִלִּי? נָכוֹן, עֲנָבִים עֲבוּרֵי אֵינָם סָבָה לְבָכִי, אָבֶל הַבָּכִי שֶׁל מוֹיִשֵׁי כֵּן. אֲנִי קָצֵת עֲצוּב בְּשִׁבִּילוֹ עַל הָעֲנָבִים, אָבֶל הַרְבֵּה יוֹתֵר עַל הָעֲבָדָה שֶׁעֲנָבִים הֵם אֵלּוֹ שְׂגוֹרְמִים לוֹ לְחַרְבֵּן הַבַּיִת... מִמֶּשׁ רַחֲמָנוּת עַל מָה הוּא בּוֹכָה.

דְּרַחֲמֵי דֵּי צִוִּי רֵפְסָא

כְּעֵת, לְאַחֵר שֶׁהִבְנֵנו קָצֵת יוֹתֵר מֵהֵם רַחֲמִים, אֲנִי יְכוֹלִים לְהִבִּין מְדוּעַ דְּרַחֲמֵי בִּיחָס לְבַעֲלֵי חַיִּים אֲנִי מוֹצְאִים כָּל כָּךְ הַרְבֵּה מִצְּוֹת שֶׁעֲנִינֵנו הוּא לְעוֹרֵר אֲצִלָּנוֹ אֶת מִדַּת הַרַחֲמִים. לְאָדָם יֵשׁ רֹאשׁ עַל הַכְּתָפִים, שְׁמֵאַפְשָׁר לוֹ לְהַבִּיט מִלְּמַעְלָה עַל הַנֶּעֱשֵׂה עִמּוֹ, כְּמוֹ מְגִדֵּל פְּקוּחַ בְּשֹׁדֵה הַתְּעוֹפָה, וּבְמִקְרָה שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת בְּעֵיָה לְהַפְעִיל אוֹתוֹ בְּמִצִּיאַת פְּתָרוֹן מִתְּאִים.

קָרָה?“, שְׁאַלְתִּי. מוֹיִשֵׁי לֹא עָנָה. הוּא סוֹבֵב אֶת פְּנֵיו אֶל הַקִּיר בְּרִגְוֹ, כְּאִלּוֹ אֲנִי הוּא זֶה שֶׁעֲשִׂיתִי לוֹ מִשְׁהוֹ. מִכִּירִים אֶת הַסְּבוּב הַזֶּה? אֶת הַפְּגִים שְׁלֹו הוּא אִמְנָם מְסוֹבֵב, אָבֶל הַגֵּב שְׁלֹו צוּעֵק בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת, בְּלִי מְלִים: “נוֹ כְּבָה, תַּתִּיחֵס! תִּשְׁאַל אוֹתִי מָה קָרָה...”

הַבְּנֵי אֶת הַרְמֹז וְנִגְשִׁיתִי אֵלָיו. “מָה קָרָה? מִיִּשְׁהוֹ הַעֲלִיב אוֹתָךְ?”, הַעֲבַרְתִּי מִבֵּט מֵהִיר עַל הַחֶדֶר בְּנִסְיוֹן לְאַתֵּר אֶת מְקוֹר הַצָּרָה. “כֵּלָם קֶבֶלוֹ עֲנָבִים, וְרַק אֲנִי...”, כָּאֵן פֶּרֶץ מוֹיִשֵׁי בְּבָכִי מֵהַ מָה עוֹשִׂים? וְאִזּוֹ פְּתָאוֹם נִתְקַלְתִּי בְּבִלְיָטָה בְּצִדֵי הַמְּכַנָּס. “הַסִּפְרִיָּה! אֵיךְ שֶׁכַּחֲתִּי...” שְׁלַפְתִּי וְהוֹשַׁטְתִּי אֶת הַמְּמַתֵּק הַמוֹשִׁיעַ לְעֵבְרוֹ וּבִתּוֹךְ שְׁנִיּוֹת הַמְּשִׁבֵּר עֲבַר לְהִיּוֹת נִחַלַת הַעֲבָרָה...

דְּכַחֲסֵי אִו דְּלַנְּקֵרִיס?

שְׁתִּי נְתִינּוֹת, שְׁתִּיהֵן בְּאוֹת מִתּוֹךְ לֵב טוֹב, וּבְכֹל זֹאת שְׁנֵי גְדוֹל בִּינִיהֵן. הַנְּתִינָה שְׁלֵ חֲזִי כְּלָה חֶסֶד. הוּא נוֹתֵן מִכֵּל הַלֵּב, וְהַלֵּב שְׁלֹו מִמֶּשׁ גּוֹעֵשׂ מִשְׁמַחָה, וּבְכֹל לֹא אֲכַפֵּת לוֹ לְמִי. כְּמוֹ כָּל הַמְּשַׁפָּחָה, חֲזִי מְרַגֵּשׁ אֶת הַחֶסֶד הַגְּדוֹל שֶׁנֶּעֱשֵׂה עִמָּם עִם הַצְּטֻרְפוֹת הַתִּינוּק הַחֶדֶשׁ, וּמִדַּת הַחֶסֶד הִיא מְדַבְּקָת... לָכֵן הוּא רוֹצֵה לְהַעֲנִיק לְכֹלָם. בְּחִסְדוֹת מְסֻבֵּר, כִּי מִדַּת הַחֶסֶד מִתְעוֹרֶרֶת מִתּוֹךְ אֲהָבָה, וְזֶה אוֹמֵר לִי שֶׁהַרְצוֹן שֶׁל חֲזִי לִתֵּת וּלְהַעֲנִיק בְּלִי חֶשְׁבוֹן בָּא מִתּוֹךְ מִתּוֹךְ אֲהָבָה לְכֹלָם, גַּם לְמִי שֶׁאֵינּוֹ הַחֶבֶר הַטוֹב שְׁלֹו.

נכון, יש בקרבנו נפש אלקית נפלאה, מתנה של ממש מלמעלה, והלוואי וגדע לנצל אותה כפי שראוי. היא ממש אדם עם ראש על הכתפים. אבל יחד עמה אנו מתמודדים עם הנפש הבהמית שלנו, והיא בהחלט בבעיה. היא סגורה בתוך עצמה. מישהו צריך לשלף אותה משם. כדי לחלץ אותה היא זקוקה למנהיגה של רחמים.

הרחמים שמתעוררים בחדש אלול באים לחלץ אותנו משגרת השנה שחלפה ולהגביה לנו את הראש. וכו', עם ראש מורם לשמים, נוכל להגיע מוכנים אל ראש השנה!

שנזכה להתעוררות של רחמים רבים!

שבת שלום ומברך!

נ?

הוא פתוח לשנויים.

אבל ראש הבהמה מנח לה בין הכתפים, בגבה העשב שהיא לוחכת מעל הארץ, וזה אומר שהיא יצור שנמצא די בתוך עצמו. היא סגורה. בשעת היציאה למרעה היא אינה עסוקה בתכנון המסלול היומי, היא פשוט יוצאת לדרך, ומה שיהיה – יהיה. באשר בעל חיים נקלע לצרה – הוא בצרה של ממש. מישהו חייב לחלץ אותו ממנה. נכון, גם האדם לא תמיד מצליח למצא פתרון לבעיותיו. גם הוא נתון לעתים בצרה, ולכן גם כלפיו יש בהחלט מקום למדת הרחמים בעת הצרה. ובכל זאת, אצל בעל חיים הצרה בולט יותר.

לקוריס דרחמים

ומה אתנו? מה עם הבהמה שלנו?

המשך מעמ' 29 <<<

ושוב" שנאמר במעשה מרכבה, כפי שהוסבר שבדרגת מעשה מרכבה ניתן להתפלל על שני דברים יחד, כיון ש"והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק", הכל ברגעא חדא. היחוד של מעשה מרכבה הוא על ידי אמונה (הנושאת הפכים) כאחד, ונמצא שיש כאן אמונה מחשבה תפלה ר"ת אמת.

אין סוף ליחודי קודשא בריך הוא ושכינתיה. יחוד המחשבה והדבור הוא סוד "מי [מחשבה] זאת [דבור, תפלה] עלה" כפירוש הבעש"ט. והנה המחשבה פועלת "רצוא" מלמטה למעלה ("שלח תשלח" מעלה מעלה), והתפלה בפה פועלת "שוב" מלמעלה למטה (בהשפעות גשמיות וכו'). נמצא שיש כאן "רצוא

גירושין הם משבר

השקול בעוצמתו לגירוש אדם הראשון מגן עדן – תוצאת החטא הראשון, שאת תוצאותיו אנו סובלים עד היום. על חיי הנישואין כדבעי אנו מברכים "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם" והרס חיי הנישואין הוא גירוש מאותו גן עדן.

כיצד ניתן להתמודד עם עליית אחוז הגירושין? בדור שנוטה לפינוק ולמיעוט יגיעה, יש ללמד בני-זוג כי אוירת גן עדן דורשת עבודה ושימור – "לעבדה ולשמרה". לדור שרוצה 'לראות הכל בעינים', לא רק להאמין בגן עדן אלא גם להרגיש אותו, יש לחשוף את נשמת הנישואין לפי פנימיות התורה, ולגזור ממנה הדרכות נכונות לחיי נישואין טובים.

אך גם עבור מי שחוה משבר של גירושין, בהשגחה פרטית, יש למצוא עצות נכונות – כיצד להתחזק, להשתקם ולהקים מחדש בית נאמן בישראל. דיני התורה כולם תיקון והמתקה – אפילו עונש הגירוש של אדם הראשון טומן בחובו אפשרות של תשובה והבטחה של תיקון ועליה, עוד למעלה ממצבו לפני החטא. קל וחומר לגירושין שנעשים על פי הדרכת התורה (במקרים הנדרשים), המאפשרת למצוא בנפש את הכח להתחיל חיים חדשים, מחזקת את כח הבחירה בטוב ומכוונת כיצד למצוא מחדש התאמת-אמת.

הרב גינזבורג דולה מעומק המעיין של פנימיות התורה מענה לבעיות האקטואליות גם בתחומי הפרט והמשפחה. עשרות בשנים הוא חושף את הדרכות פנימיות התורה לחיי נישואין תקינים, בספרים ובשיעורים רבים מספור. בחוברת השבוע שיעור מיוחד, על פי תורת רבי בונים מפרשיסחא, המתמודד עם סוגית הגירושין – במיוחד מהפן הנשי – וחושף גם בתוכה תקוה של תיקון.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

